

BACHELORPROEF

CAMPUS HOGER INSTITUUT VOOR GEZINSWETENSCHAPPEN •
HUART HAMOIRLAAN 136 • 1030 BRUSSEL
TEL: 02-240.68.40-44 • FAX: 02-240.68.49

**Onderwijsgroep Professionele Opleidingen
Studiegebied Sociaal-Agogisch Werk**

Academiejaar 2013-2014

Kinderen met een stoornis OF nieuwetijdskinderen? Hoe ouders coachen bij het ontdekken van de talenten van hun kinderen?

Bachelorproef aangeboden door
Rian Mertens
tot het behalen van de graad van
Bachelor in de Gezinswetenschappen

Promotor: **Hans Van Crombrugge**

Hogeschool-Universiteit Brussel, Warmoesberg 26, 1000 Brussel
Tel: 02-210 12 11, Fax 02-217 64 64, www.hubkaho.be
KAHO Sint-Lieven, Gebroeders De Smetstraat 1, 9000 Gent
Tel 09-265 86 10, Fax 09-225 62 69, www.hubkaho.be

BACHELORPROEF

CAMPUS HOGER INSTITUUT VOOR GEZINSWETENSCHAPPEN •
HUART HAMOIRLAAN 136 • 1030 BRUSSEL
TEL: 02-240.68.40-44 • FAX: 02-240.68.49

**Onderwijsgroep Professionele Opleidingen
Studiegebied Sociaal-Agogisch Werk**

Academiejaar 2013-2014

Kinderen met een stoornis OF nieuwetijdskinderen? Hoe ouders coachen bij het ontdekken van de talenten van hun kinderen?

Bachelorproef aangeboden door
Rian Mertens
tot het behalen van de graad van
Bachelor in de Gezinswetenschappen

Promotor: **Hans Van Crombrugge**

Hogeschool-Universiteit Brussel, Warmoesberg 26, 1000 Brussel
Tel: 02-210 12 11, Fax 02-217 64 64, www.hubkaho.be
KAHO Sint-Lieven, Gebroeders De Smetstraat 1, 9000 Gent
Tel 09-265 86 10, Fax 09-225 62 69, www.hubkaho.be

SAMENVATTING EINDPROEF

Opleiding:	Bachelor in de Gezinswetenschappen
Student:	Rian Mertens
Eindproefbegeleider:	Hans Van Crombrugge
Academiejaar:	2013-2014
Titel eindproef	Kinderen met een stoornis OF nieuwtijdskinderen? Hoe ouders coachen bij het ontdekken van de talenten van hun kinderen?
Abstract publiceren ☒ Ja ☐ Neen	/

Kern- / trefwoorden eindproef:

Nieuwtijdskinderen, stoornissen, evolutietheorie, alternatieve manier van kijken, talenten

Korte samenvatting eindproef:

De dag van vandaag worden er meer en meer kinderen gelabeld met een etiket van één of andere stoornis. Hiermee hangt samen: meer en meer kinderen moeten medicatie nemen, leerkrachten krijgen er steeds meer uitzonderlijke kinderen bij die aangepaste begeleiding nodig hebben, in het gezin moet er gezocht worden naar een gezond evenwicht tussen onder andere de manier van omgaan met het gelabelde kind en de broers/zussen, zowel thuis als buitenshuis kan men aangepaste communicatiestrategieën toepassen om elkaar beter te begrijpen.

Als ik zelf kijk naar het gestegen aantal kinderen met een etiket (zie hoofdstuk 2), kan ik niet anders dan me afvragen of dit dan misschien de volgende stap is in de evolutie? De zogenaamde Nieuwtijdskinderen?

Moeten we in plaats van deze kinderen met medicatie onder controle te houden en te willen aanpassen aan onze eisen en verwachtingen, onze maatschappij/normen/waarden, niet aan passen aan hen? Waarom niet meer oog hebben voor de positieve mogelijkheden, in plaats van er naar te kijken met een negatieve bril?

Kunnen we nog steeds spreken over kinderen met een stoornis of moeten overgaan naar een nieuwe term en een nieuwe visie? Het uiteindelijke doel is na te gaan op welke wijze we ouders kunnen coachen bij het ontdekken van de talenten van hun kinderen? Kinderen met een 'stoornis' vertonen immers niet enkel moeilijkheden, maar beschikken ook over kwaliteiten zoals creativiteit. Moesten we dus niet in een dergelijke prestatiegerichte maatschappij leven, zou men meer oog hebben voor deze kwaliteiten en deze kinderen niet meer labelen als een 'probleemkind'.

Eerst en vooral is het belangrijk om de houding en het gedrag ten opzichte van deze 'speciale' kinderen te veranderen. Doorheen dit werk wordt het duidelijk dat de manier van kijken naar deze 'speciale' kinderen, die op het moment het sterkst heerst, het zien van 'stoornissen' is in plaats van het zien van de **talenten**. We kunnen evenwel aantonen dat er ook andere manieren bestaan om naar deze kinderen te kijken die bevorderend zijn voor de relatie met hen, alsook hun bestaan in onze maatschappij. Wanneer we dus onze manier van kijken veranderen naar een evolutionaire visie, waarin de **talenten** worden gezien en erkend, kunnen we deze kinderen beter ondersteunen in hun 'anders' zijn. Dit kan door o.a. alternatieve methoden toe te passen in het onderwijs, zoals de visie van Pedagoogia 3000. Ook door de term 'opvoeden' te vervangen door de term 'coachen'. Hierbij fungeren de ouders als coach van hun kinderen. Ze gaan hierbij uit van de talenten van hun kinderen en zullen deze inzetten, net zoals een coach van een voetbalploeg vooral de talenten wil erkennen en ontwikkelen van zijn teamleden. Het is aan ons als hulpverlener om dan op onze beurt de coach te zijn van de ouders en hen hierin te begeleiden.

Een volgende strategie richt zich tot de uitbreiding van communicatievaardigheden en dit zowel op micro-, meso- als macroniveau. Er wordt voorgesteld een aanpassing in het buitengewoon onderwijs door te voeren, om zo meer diversiteit te creëren in de scholen en solidariteit te promoten. Vanuit de scholen kan dan een start genomen worden om ouders meer en beter te informeren over verschillende thema's tijdens tweemaandelijks infoavonden, waarbij het woord kan gelaten worden aan het kind zelf, zodat theorie realiteit wordt. Zo worden de ouders gecoached bij het ontdekken van de talenten van hun kinderen.

Een laatste strategie ligt erin meer begrip en solidariteit te creëren rond dit onderwerp. Dit door kinderen spreekbeurten te laten doen over henzelf als persoon, waar ze mee worstelen en waar ze in uitblinken. Zo kunnen andere kinderen meer begrip krijgen voor de persoon die ze voor zich hebben, evenals kunnen ze zichzelf misschien herkennen in wat een ander vertelt en zo tot inzichten komen over henzelf.

Het belang van een verandering in houding en gedrag ten opzichte van deze 'speciale' kinderen, evenals een verandering van prestatiegericht maatschappij naar een evolutionaire visie wordt meermaals in deze eindproef onderlijnd. Er wordt opgemerkt dat een eerste stap hierin al genomen is, door bijvoorbeeld de werking van methodescholen en dat dit positieve resultaten met zich meebrengt. Nu is het aan ons om dit verder door te voeren.

E-mailadres:

rinniemertens@gmail.com

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	
Inleiding – De Vlindertuin als casus.....	1
1. Een psychosociale invalshoek	9
1.1. Ontwikkeling en evolutie	9
1.2. Verschillende stoornissen	11
1.2.1. ADHD (Attention Deficit Hyperactive Disorder)	11
1.2.2. ASS (Autismespectrumstoornis)	13
1.2.3. Oppositioneel-opstandige gedragsstoornis (Oppositional Defiant Disorder, ODD)	16
1.2.4. Antisociale agressieve gedragsstoornissen (Conduct Disorders, CD)	17
1.2.5. Hoogsensitiviteit.....	18
1.2.6. Meervoudige stoornissen - co morbiditeit	19
1.3. Nieuwetijdskinderen: Wie zijn ze?	19
2. Een opmerkelijke groei van speciale kinderen in onze maatschappij.....	24
2.1. Onderzoek: Groot aantal basisschoolkinderen met een stoornis	24
2.2. Tergkoppeling van de resultaten naar het hoofdthema.....	25
2.3. Moeite met leven of een moeilijk leven?	25
2.4. Tegenstanders: Angst voor overdiagnostiek is ongefundeerd	28
3. Pedagogische invalshoek, een andere kijk op ‘problemen’	30
3.1. Klassieke methoden	31
3.1.1. DSM-V (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders)	31
3.1.2. Klassieke methoden van begeleiding en behandeling bij stoornissen	31
3.2. Alternatieve methoden.....	32
3.2.1. Vlinderwijze school.....	32
3.2.2. Steinerpedagogie.....	33
3.2.3. Freinetpedagogie.....	33
3.2.4. Begeleiding van Nieuwetijdskinderen	35
3.2.5. Mindful Parenting.....	35
3.2.6. Andere alternatieve behandelwijzen	36
4. Conclusie bij de verschillende invalshoeken.....	37
5. Veranderingsdoelen	39
5.1. Veranderen van houding en gedrag ten opzichte van deze kinderen	39
5.1.1. Ouders als coach	40
5.2. Communicatievaardigheden verbeteren	41
5.2.1. Veranderingen op macroniveau doorvoeren	41
5.2.2. Veranderingen op mesoniveau doorvoeren	42
5.2.3. Veranderingen op microniveau doorvoeren – ouders coachen.....	46
5.3. Begrip en solidariteit creëren voor elk individu.....	48
6. Algemeen besluit.....	49
Literatuurlijst	50

Voorwoord

Met dit eindwerk zet ik een punt achter mijn driejarige opleiding als bachelor in de Gezinswetenschappen, optie kinderen en jongeren.

Om tot dit uiteindelijke resultaat te komen zijn er vele maanden van hard werk met geduld en vooral veel inzet nodig geweest. Maar zonder de hulp van anderen had dit eindwerk nooit geweest wat het nu is. Daarom wil ik dan ook eerst en vooral de mensen bedanken die bijgedragen hebben tot de realisatie van mijn eindwerk.

In het bijzonder zou ik de verscheidene scholen willen danken, die mij de gelegenheid gaven om eens bij hen lang te komen en zo hun werking te kunnen ervaren. Daarnaast stonden ze open om een interview met mij te ondergaan. Zo wil ik de directrice van de Vlinderwijze school in Antwerpen 'Briony Vanden Busshe' danken voor het aangename interview dat ik met haar heb mogen ervaren. Vervolgens wil ik ook 'juf Aline' van de Steinerschool in Turnhout danken voor alle informatie die ik tijdens ons interview heb verkregen. Last but not least wil ik mijn oprechte dank tonen aan de directrice 'Katrijn Van Dorselaer' van de Vlindertuin (Freinetschool) in Lille. Dankzij haar heb ik veel informatie kunnen verzamelen betreffende de werking van hun school, evenals heb ik verschillende standpunten van zowel zichzelf als de secretaresse, twee moeders en een kind kunnen bevragen en zo tot een concrete gedachte gekomen over wat er zoal verbeterd zou kunnen worden betreffende deze problematiek.

Ik zou ook mijn promotor, Hans van Crombrugge, willen bedanken voor de goede begeleiding bij het maken van mijn eindwerk. Hij heeft me steeds goede tips aangereikt en verder geholpen indien dit nodig was. Hij had veel respect voor de manier waarop ik het wilde aanpakken en steunde me hier dan ook volledig in.

Ten slotte zou ik ook nog een aantal personen willen danken, die me tijdens dit laatste en zwaarste jaar ontzettend hard gesteund hebben. Eerst en vooral wil ik mijn vriend bedanken voor zijn onvoorwaardelijke steun tijdens dit jaar. Vervolgens wil ik mijn moeder danken voor de vele momenten dat zij mijn eindwerk heeft nagekeken en hier telkens feedback over wilde geven. Dankzij haar ben ik tot dit mooie resultaat gekomen. Als laatste wil ik ook nog mijn broer en vriend danken om tijdens hun drukke schema toch ook even tijd te maken voor mijn eindwerk en hier feedback op te geven.

In mijn eindwerk wil ik nagaan of we nog steeds kunnen spreken over kinderen met een stoornis of we misschien in een volgende stap van de evolutie terecht zijn gekomen en hierdoor niet meer de kinderen aan horen te passen aan de eisen van de maatschappij maar de samenleving aan horen te passen aan deze nieuwtijdskinderen. Dit door onze houding en ons gedrag ten opzichte van deze kinderen aan te passen, onze communicatievaardigheden zowel op micro-, meso- als macroniveau te veranderen en zo tot meer begrip en solidariteit komen voor elk individu.

Ik hoop voornamelijk door mijn eindwerk een andere manier van denken te introduceren, met als resultaat tot een maatschappij te komen waarin begrippen als solidariteit, diversiteit en begrip centraal staan en de prestatiegerichte maatschappij meer en meer op de achtergrond verdwijnt.

Inleiding – De Vlindertuin als casus

De dag van vandaag worden er meer en meer kinderen gelabeld met een etiket van één of andere stoornis. Hiermee hangt samen: meer en meer kinderen moeten medicatie nemen, leerkrachten krijgen er steeds meer uitzonderlijke kinderen bij die aangepaste begeleiding nodig hebben, in het gezin moet er gezocht worden naar een gezond evenwicht tussen onder andere de manier van omgaan met het gelabelde kind en de broers/zussen, zowel thuis als buitenshuis kan men aangepaste communicatiestrategieën toepassen om elkaar beter te begrijpen, en wellicht zijn er nog vele andere positieve en negatieve gevolgen te bedenken.

Als ik zelf kijk naar het gestegen aantal kinderen met een etiket (zie hoofdstuk 2), kan ik niet anders dan me afvragen of dit dan misschien de volgende stap is in de evolutie? De zogenaamde Nieuwetijdskinderen?

Dienen we in plaats van deze kinderen te etiketteren als problematisch en met medicatie onder controle te houden naar onze eisen en verwachtingen, onze maatschappij/normen/waarden niet aan te passen aan hen? Waarom niet meer oog hebben voor de positieve mogelijkheden, in plaats van er naar te kijken met een negatieve bril?

In mijn job als kinderbegeleidster heb ik zelf van dichtbij kunnen ervaren hoe sommige ouders door onwetendheid zeer negatief reageren op dergelijke kinderen. Ik denk dan bijvoorbeeld aan een jongetje met ADHD dat veel minder dan de andere kinderen werd uitgenodigd om te komen spelen vanwege zijn 'moeilijke' gedrag. En als hij dan toch werd uitgenodigd hoorde ik de ouders soms negatieve dingen vertellen over hem. Door deze ervaring ben ik gaan nadenken over die onwetendheid en me gaan afvragen hoe dit komt. Als ouders te horen krijgen dat hun kind een stoornis heeft, worden er allerlei middelen ingeschakeld om hen en het kind hier zo goed mogelijk in te begeleiden. Dit heeft als resultaat dat de ouders hun kind beter gaan begrijpen en zo beter kunnen inspelen op de noden van het kind. Ook leerkrachten krijgen hier tegenwoordig betere lessen over en er worden ook aan hen tools aangereikt. Wat volgens mij nog ontbreekt, is dat ook de andere ouders en hun kinderen zonder stoornis gecoacht moeten worden en hun ook een basiskennis meegeven om met deze speciale kinderen om te gaan. Zo zal men het risico van uitsluiting verder tegengaan.

Als start voor een goed geformuleerde antwoord op al deze vragen, ben ik op zoek gegaan naar een plaats/organisatie/instelling die op een andere manier kijkt naar dergelijke opvoedingssituaties.

De eerste organisatie die ik tegenkwam is de Vlinderwijze basisschool te Antwerpen-Zuid. Zij vertrekken vanuit de talenten van kinderen en proberen dus op die manier ook educatie te geven. Tijdens een interview met de oprichtster en directrice Briony Vanden Busshe kreeg ik een heel mooi voorbeeld te zien van een jongetje met een talent voor ontwerp en wiskunde, dat de opdracht kreeg om het babbelhuis (waar de kinderen mee afkwamen als oplossing tegen ruzies) uit te tekenen en op te meten. Ook vertelde Briony me over een agressieve jongen met ADHD en hoe ze de ouders mee betrekken in het bedenken van ideeën om met deze jongen om te gaan en een milieu te scheppen dat voor iedereen zo aangenaam mogelijk is. Zo denken dus ook de ouders mee na over eventuele oplossingen. Het was voor mij een zeer interessant bezoek, waar ik veel van heb opgestoken, vooral betreffende alternatieve leervormen.

De tweede organisatie die ik betrokken heb in mijn onderzoek was de Steinerschool (Michaelschool) te Turnhout. Tijdens een gesprek met één van de juffen (juf Aline) heb ik meer inzicht gekregen in de specifieke werking. Het leek me een heel interessante manier van werken om verschillende jaren bij elkaar te plaatsen in één klas. Hierdoor leren de kinderen elkaar beter te helpen en verschillen te aanvaarden. Ze vertelde me bijvoorbeeld over een haakopdracht waarbij de kinderen een grote muts moesten maken, terwijl een ander kind met ADHD een kleinere muts mocht maken vanwege zijn gebrek aan concentratie. De anderen kinderen begrijpen dit en hebben hier totaal geen problemen mee, ze aanvaarden zijn persoonlijkheid en weten dat zijn kwaliteiten in andere aspecten liggen. De kinderen worden dus al van jongs af aan aangeleerd dat iedereen anders is en elk individu zijn/haar eigen tempo heeft om bepaalde dingen te kunnen. Ook deze school probeert de ouders te betrekken door verschillende malen in het jaar oudercontacten te houden, zowel individueel als gezamenlijk per klas. Een andere manier waarmee ze de ouders willen betrekken is het aanbod van lezingen over verschillende onderwerpen, bijvoorbeeld over ADHD, op deze manier proberen ze de ouders wat meer inzicht te geven over de verschillende kinderen in school.

Een laatste organisatie die ik bezocht, was de Freinetschool genaamd de Vlindertuin te Lille. Dankzij een enorm leuke samenwerking heb ik verscheidene betrokkenen mogen interviewen. Het eerste interview was met de directrice van de school, een tweede met de secretaresse van de school (haar twee kinderen hebben ook op de school gezeten), een derde en vierde was met ouders waarvan de kinderen op de school zitten (de eerste had een zoon in het zesde leerjaar, bij wie dyslexie en dysorthografie is vastgesteld en de tweede ouder heeft een zoontje van vier, die een angstprobleem heeft, zonder echter een 'label' te hebben) en als laatste heb ik ook een klein gesprekje mogen houden met de jongen van het zesde leerjaar waarbij dyslexie en dysorthografie is vastgesteld. Dankzij deze gesprekken heb ik veel geleerd over de werking van de school.

Hieronder volgt eerst een kort verslag per interview van de Vlindertuin. Vervolgens geef ik nog een samenvattend besluit.

De interviews

Wat is de visie van de school?

Wat is jouw persoonlijke visie? Hoe probeer je deze te verwezenlijken?

Wat is jou kijk naar kinderen met een stoornis?

Ben je het eens met de algemene tendens, waarbij kinderen met een stoornis worden bestempeld met een etiket en er zo vaak enkel gekeken wordt naar het 'anders' zijn en zo de kwaliteiten van het kind vaak op de achtergrond komen te staan?

Vind je dat de kinderen aangepast moeten worden aan de huidige maatschappij met zijn normen en waarden (bv. Prestatiegerichte samenleving)? Of zouden jullie eerder opteren om manieren te ontwikkelen waarbij de samenleving wordt aangepast aan deze kinderen?

Hoe worden de ouders begeleid? En hoe gebeurt dit bij de kinderen?

Zijn er verbeterpunten die u wilt aanhalen betreffende dit onderwerp?

Tijdens een **eerste interview** ben ik gaan samen zitten met de directrice van bovenvermelde school. Zijzelf staat nu een drietal jaar aan het hoofd van deze Freinetschool, dat sinds vijf jaar terug geopend is. Hiervoor fungeerde de school als een leefschool.

De visie van de Freinetschool uit zich volgens de directrice voornamelijk in volgende verschillen met 'gewone' scholen:

In de Vliindertuin vinden ze het belangrijk te vertrekken vanuit de interesses van de kinderen. Zij starten 's morgens met een praatgroep waar de kinderen met hun verhalen terecht kunnen en waaruit bepaalde aanknopingspunten worden gehaald om de leerstof aan te koppelen. Zij horen ook hetzelfde leerplan te volgen als de andere scholen, maar geloven er sterk in dat wanneer je de interesses van de kinderen hierbij probeert te introduceren de leerstof hen beter blijft.

Een ander belangrijk punt dat zij aanhaalt, is dat de school probeert naar elk kind persoonlijk te kijken. Hoe zit een bepaald kind juist in elkaar en welk zijn de persoonlijke behoeften van dit specifieke kind? Haar eigen visie sluit hierbij perfect aan. Een valkuil betreffende deze werking ligt echter soms in de tijdsnood. Het is namelijk zo dat zij de school zo aangenaam mogelijk willen maken voor de kinderen, want een gelukkig kind zal veel beter leren, maar verliest hierdoor wel eens de tijd uit het oog wat tot problemen kan leiden voor het leerplan.

Wanneer ik haar vroeg achter de visie rond het begrip stoornissen, ervoer ze dit als een moeilijke vraag, ook omdat het nog maar haar derde jaar was dat ze in de school als directrice fungeerde. Ze stelt vast dat het door de gedifferentieerde werking van de school, het zeer weinig opvalt dat een kind op een andere manier te werk gaat of met bepaalde vakken nog niet mee is. Ze vermoedt hieruit dat kinderen met een diagnose in deze school hier veel minder hinder van ondervinden dan in andere scholen. Zelf vindt ze het niet nodig om elk kind met een etiket te labelen maar krijgt het gevoel dat wanneer ze naar het secundair zullen overstappen ze hen toch maar best een diagnose meegeeft, zodat deze kinderen hiermee verder geholpen zullen worden. De ernst/graad van een stoornis speelt volgens haar ook een rol bij het stellen van een diagnose. Wanneer het over een ernstige problematiek gaat, vindt ze het toch fijn om op de expertise van anderen te kunnen rekenen betreffende de communicatie en hulpmiddelen, die aan het kind aangeboden kunnen worden.

Haar antwoord op de vraag of zij het eens was met de huidige tendens, waarbij er wordt gekeken naar het 'niet-kunnen' van een kind en het achteruitschuiven van de talenten van kinderen, luidde als volgt. Zij vindt dat juist bij die kinderen die ergens een probleem ondervinden, extra aandacht moet geschonken worden aan de talenten van die kinderen. Evenals vindt ze in de school de sociale vaardigheden ontzettend belangrijk, ze werken buiten een gewoon rapport ook met een sociale vaardigheden rapport.

Uiteraard stelde ik haar ook de vraag of zij het eens was met mijn persoonlijke visie betreffende wie moet zich aanpassen? De kinderen aan de maatschappij of de maatschappij aan de kinderen? Haar eerste reactie was dat ze die visie als heel verfrissend en vernieuwend ervoer omdat ze zelf er nooit zo over had gedacht. Zij denkt dat er zeker iets in deze visie kan inzitten om verder te onderzoeken. Er blijft voor haar echter wel een vraag onbeantwoord, namelijk hoe moeten we dit gaan verwezenlijken? Want men hoort nog steeds de kinderen voor te bereiden op de arbeidswereld, die deze prestaties toch verwacht. Hoe meer kennis/vaardigheden dat je hebt, hoe meer mogelijkheden je natuurlijk ook voor jezelf creëert in deze maatschappij.

Als zij dit gaan weerspiegelen op de school, hangt het er volgens haar ook wel een beetje van af of je de taboesfeer kan doorbreken bij de ouders. Niet elke ouder staat open voor dergelijke onderwerpen. Toch proberen ze deze bespreekbaar te maken in de klas. Het is mede dankzij deze openheid, dat ook andere kinderen verder geholpen kunnen worden.

Het gebeurt bijvoorbeeld dat wanneer een kind luistert naar het verhaal van een kind met dyslexie, zich hierin plots zal herkennen, en het hierdoor zijn/haar probleem kan verwoorden tegenover de ouders en/of leerkrachten. Op deze wijze zal de verdraagzaamheid voor diversiteit bij de kinderen toch vergroot worden.

De school maakt gebruik van de knowhow van het CLB om de kinderen en ouders te coachen. Dankzij het goede contact met hen, kunnen ze samen met de ouders gaan bekijken wat de eventuele mogelijkheden zijn voor hun kind. Ze luisteren hierbij ook echt naar de ouders, want zij weten meestal toch net iets beter wat een doeltreffende aanpak zal zijn voor hun kind. Het CLB speelt bij hun een belangrijke rol.

In het kader van verbeterpunten, zou Briony heel graag naast de onderwijzers ook andere collega's inschakelen met meer expertise zoals: pedagogen, maatschappelijk werkers, kinesisten, logopedie, enz. Zij vermoedt dat het op die manier ook veel minder zou opvallen dat een kind problemen heeft. De specifieke begeleiding zou dan tijdens de schooluren ingepland kunnen worden. Nu moet deze begeleiding vaak na de schooluren gebeuren, wat een extra vermoeiende factor is. De directrice vindt het aanbod aan informatie voor ouders en kinderen eerder beperkt. Zij zijn dit jaar gestart om survivalgidsen mee te geven met de kinderen, zodat ze deze thuis eens samen met de ouders kunnen lezen. Maar daar blijft het bij. Ze gaf ook aan dat het misschien wel interessant kon zijn om via oudervergaderingen informatie mee te delen aan alle ouders (zeker diegene die geen ervaring hebben met leerproblemen), zodat het begrip voor de problematieken verruimd kan worden en het besef gecreëerd wordt dat het niet altijd even simpel is (denk maar aan een leerkracht die iedere dag geconfronteerd wordt met verscheidene leerproblemen). Zo kan de taboesfeer verkleind worden. Als laatste vulde ze nog aan dat ze graag zou hebben dat je geen diagnoses nodig hebt, maar helaas ervaart ze dat je het in deze context toch wel heel hard nodig hebt. Zeker met het zicht naar de middelbare school, waar ze natuurlijk moeten mee kunnen. Evenals naar de communicatie toe is het vaak handig om toch een diagnose te hebben. Ten slotte ook voor het kind zelf, dat het beseft dat het niet aan zijn persoon ligt.

Bij een **tweede interview** ben ik in gesprek gegaan met de secretaresse van de school, waarvan de kinderen hun lagere schooltijd in de Vlindertuin hebben doorgebracht. Ze heeft het nog steeds moeilijk met het feit dat de kinderen bepaalde eindtermen moeten halen, terwijl men door het zelfstandige werk van de kinderen, dit vaak uit het oog verliest. Zeker wanneer ze te kampen hebben met een bepaalde leerstoornis, wordt de druk op het eind wel eens te groot.

Op de vraag of ze het eens is met de tendens dat de talenten van kinderen nogal eens op de achtergrond verdwijnen, reageerde ze als volgt. Zij heeft niet de indruk dat dit zo is, dit mede omdat ze enkel ervaring heeft met leefschole en er in deze scholen toch altijd fel wordt gekeken naar de kwaliteiten van een kind.

Zij vindt dat de maatschappij van vandaag te hoge normen leggen op de kinderen en sluit dus wel aan bij de gedachte dat de maatschappij zich beter zou aanpassen aan de kinderen van vandaag. Zij vindt het dan ook normaal dat door deze prestatiedruk, er plots zoveel kinderen met stoornissen opduiken omdat de lat gewoon te hoog wordt gelegd. Ze stelt dat kinderen in de lagere school de kans moeten krijgen zich te ontwikkelen, zonder al die druk op hen te leggen. Op deze school proberen ze hier al op een alternatieve wijze mee om te gaan. De maatschappij blijft echter zijn stempel drukken via die eindtermen, waar ook deze school zich aan moet houden.

Als ouder geeft ze weer dat ze beseft dat leerkrachten hier echt hun best doen maar niet altijd de tijd hebben om aan goede ouderbegeleiding te doen. Ze stelt vast dat je als ouder in feite alleen staat met deze problematieken. Moesten er meer uren in een dag zijn, was haar behoefte naar meer begeleiding best groot. Helaas hebben mensen tijd te kort en stelt ze zich tevreden met hoe het gaat. Doordat ze zowel als ouder en secretaresse hier in de school staat, kan ze natuurlijk wel erkennen dat leerkrachten ontzettend hard moeten werken voor te weinig uren, wat soms ten koste gaat van de kinderen en hun ouders. Ze ziet hier niet direct een pasklare oplossing voor omdat het steeds op die uren terug valt, die de scholen niet krijgen.

Naar de begeleiding van de kinderen toe is ze zeker tevreden. Het voordeel dat zij hebben ervaren is dat de kinderen altijd in redelijk kleine klassen hebben gezeten. Dit heeft ervoor gezorgd dat de leerkrachten meer individuele aandacht kunnen geven en het zo minder opvalt dat een kind met iets niet mee is. Hierdoor zijn zij niet echt met veel onbegrip in contact gekomen.

Eventuele verbeterpunten die ze aanhaalt hebben voornamelijk betrekking tot de coaching van de ouders. Zij had wel het gevoel dat dit beter kon, door bijvoorbeeld infoavonden te organiseren. Een ander punt dat zij nog miste, was dat er in de basisschool eigenlijk al moet aandacht geschonken worden aan: hoe moet ik leren?

Ten slotte deelt ze nog mee dat moest ze het allemaal herdoen, ze wederom voor de Freinetschool zou kiezen want dat ze hier heel tevreden over is.

Bij een **derde interview** mocht ik een moeder interviewen, waarvan de jongste zoon nu in het zesde leerjaar zit. Deze zoon is gediagnosticeerd met dyslexie en dysorthografie. Haar visie rondom stoornissen, is dat men elk kind gelijke kansen moet geven. Men moet niet starten met een stoornis, maar wanneer het nodig blijkt kan een diagnose wel uitkomst bieden. Door de maatschappelijke tendens, is ze er van overtuigd dat veel kinderen dergelijke stoornissen al ontwikkelen vanaf de babyperiode. Volgens haar is de maatschappij er zo op gericht dat een kind geen kind meer mag zijn. De kinderen moeten mee in deze stressvolle, drukke samenleving. De kinderen worden geleefd. Kinderen die geleefd worden, kunnen niet ontwikkelen zoals dat zou moeten. Dit creëert 'lastige kinderen', waar dan een etiket op wordt geplakt. Het is de schuld van de maatschappij dat er zoveel kinderen met een stoornis zijn.

Rondom de begeleiding van zichzelf en haar kinderen in deze school vertelt ze dat de school veel ups en downs heeft gekend. Het huidige lerarenkorps heeft daar niet mee te maken. In het begin was er hier een heel andere directie en lerarenteam met een andere visie, wat tot fouten heeft geleid. Nu zijn ze met dit team de juiste weg in geslagen en ze hoopt dat de school nog verder mag openbloeien. Hierdoor heeft ze aan begeleiding wel gemis gehad in het begin, dit is nu wel verbeterd. Dit heeft ook te maken met dat mensen rondom alternatieve scholen nog steeds een fout idee vormen.

Er wordt volgens haar verondersteld dat dergelijke scholen voor alternatieve mensen (bio personen) zijn, terwijl dat zeker niet zo is. Zij behoort zelf ook niet tot die categorie maar is zeer tevreden met de werking van de school. Ook bij de begeleiding van haar kinderen zijn er moeilijke periodes geweest zijn. Ze is er wel van overtuigd dat haar kinderen nooit zo ver waren gekomen in een gewone school. Hier hebben ze de mogelijkheid gekregen om te worden wie ze zijn.

Wanneer ze een antwoord zoekt naar de vraag of zij met onbegrip heeft te maken gehad van andere ouders, moet ze concluderen dat zij hier niet echt correct op kan antwoorden, omdat de kinderen vaak van verschillende streken komen en dus verder van elkaar wonen. Dit heeft tot gevolg dat men niet zo vaak met elkaar in contact komt. De band tussen de ouders en de kinderen op deze school ervaart zij wel als ontzettend goed. Dit is misschien net omdat ze minder met elkaar in contact komen. Ze ziet dat oud-leerlingen vaak ook nog terug komen naar de school, terwijl ze niet het gevoel heeft dat dit bij gewone scholen gebeurt. Dit is een bewijs van hoe goed de leerlingen zich in deze school voelen.

Ten slotte meldt ze dat ze zeer tevreden is over de begeleiding van de kinderen, omtrent open communicatie. Zij vindt het goed dat dergelijke zaken op een open manier besproken worden in de klas. Op deze wijze worden de ouders dan ook ineens geïnformeerd, want ze veronderstelt dat de kinderen dit thuis wel zullen verder vertellen. Ze stelt vast dat er altijd ruimte is voor verbetering maar dat de school zeker op de goede weg is.

Mijn **vierde interview** heb ik gedaan met een andere moeder, waarvan de zoon naar de kleuterschool gaat en wie last heeft van angstproblemen in nieuwe situaties. Omwille van deze problematiek hebben de ouders dan ook besloten om voor een alternatieve school te kiezen.

Als ze kijkt naar de werking van de kleuterklas, is ze het helemaal eens met de visie van de school. De kinderen leren spelenderwijs allerlei vaardigheden aan die ze in hun verdere leven nog nodig zullen hebben. Ze apprecieert het ook dat de leerkrachten goed samenwerken met de ouders en oor hebben voor de zorgen van de ouders.

Rond het begrip 'labels' meldt ze dat dit begrip goed is wanneer er echt iets serieus aan de hand is, maar tegenwoordig wordt er volgens haar veel te snel gelabeld. Ze merkt dat scholen graag labelen omdat het voor hun makkelijker is. Dit is iets wat ze niet kan/wil begrijpen. Labelen zou enkel mogen, als dit voor het kind ten goede komt en het kind hier zelf behoefte aan heeft, maar niet omdat het makkelijker zou zijn voor de leerkrachten of ouders. Zij vindt dat je als leerkracht moet proberen met alle kinderen om te gaan en uit jezelf moet zien hoe je een bepaald kind moet benaderen. Het is een andere invalshoek als je het bekijkt vanuit de kant van het kind zelf, zodat ze zelf begrijpen waarom ze anders zijn dan andere kinderen. Het prestatiegericht denken van de maatschappij legt soms te veel druk op de kinderen, waardoor ze niet mee kunnen en zichzelf gaan onderwaarderen. Je moet echter wel mee met deze maatschappij, want je leeft hier nou net. Daarom is deze school hier ook wel goed voor, want hier hechten ze ook belang aan het sociaal-emotionele aspect, waardoor kinderen leren omgaan met bepaalde zaken die je in het verdere leven tegenkomt en die niet tot de categorie van de prestaties behoren.

Zij is het eens met mijn visie, waarin de maatschappij zich zou moeten aanpassen aan de kinderen in plaats van omgekeerd. Ze vreest echter dat dit niet zomaar zal lukken en vraagt zich ook af hoe dit dan zou moeten gebeuren? Ze stelt vast dat men in de zorgsector hier stilaan een ander beeld over begint te vormen.

Dit omwille van dat de kinderen die tot nu toe allemaal in de zorgsector terecht komen wel blijven wie ze zijn en er eigenlijk niet zoveel verandert. De lat wordt telkens hoger en hoger gelegd maar dit wordt gedaan door mensen die zelf nooit de lat zo hoog hebben weten liggen, wat volgens haar jammer is, want ooit moet het ergens stoppen. Zijzelf is een persoon die niet echt begeleid wil worden, omdat ze vermoedt dat men dan met een heel pakket labels af komen zal afkomen. Wanneer ze het gevoel heeft dat ze dit toch zou willen bespreken, denkt ze wel dat die kans er is.

Ook in verband met de begeleiding van de kinderen heeft ze het gevoel dat dit goed gebeurt. Ze merkt hier in de school geen onbegrip van andere ouders, maar is zich er van bewust dat dit misschien nog wel kan komen als haar zoon ouder wordt. Evenals kan ze zich voorstellen dat dit ergens anders inderdaad kan mislopen.

In het kader van eventuele infoavonden organiseren voor ouders, vermoedt ze dat dit in deze school wel zou kunnen aanslaan. Echter in gewoon onderwijs meent ze dat dit niet zo zou zijn, omdat men daar volgens haar veel sterker in hokjes denkt en er dus een vijftien jaren plan nodig zou zijn om daar iets dergelijks te kunnen verwezenlijken. Ze zou het wel goed vinden maar stelt zich de vraag of het ook haalbaar is. Ze heeft er echter geen idee van of mensen er echt behoefte aan zouden hebben.

In het kader van eventuele verbeterpunten voor deze problematieken, geeft ze aan dat de communicatie tussen ouders en hun kinderen, evenals de school tegenover de ouders fel verbeterd zou kunnen worden. Zij haalt een voorbeeld aan van één van haar kennissen, waarbij de school al drie jaar haar kind aan het bespreken waren. De betreffende moeder wist echter van niets, want er werd met haar niet gecommuniceerd. Het zou niet mogen kunnen dat het CLB wordt ingeschakeld zonder dat ouders hiervan op de hoogte zijn. Er wordt volgens haar ook te weinig aan ouders gevraagd, wat de school juist kan doen om de werking met het kind gemakkelijker te maken. Ze hoopt dat het in deze school anders verloopt, maar veronderstelt van wel.

Wat vind je leuk en minder leuk aan de school?

Heb je soms het gevoel een beetje anders te zijn? En vind je dit dan leuk of toch niet zo? Hoe komt dit dan denk je?

Wordt je goed geholpen door je ouders en de school?

Wat vond je van dit gesprekje?

Kan er nog iets beter worden in de school of in de wereld?

Ten slotte heb ik nog een interview mogen doen met een jongen die hier in het zesde leerjaar zit en waarbij de diagnose dyslexie en dysorthografie zijn vastgesteld. Hij wist me te vertellen dat hij de leerkrachten super belangrijk vindt. Zij leggen alles goed uit en zorgen voor hen. Hij vindt het iets minder dat bepaalde kinderen hier op de school, altijd met stokken slaan. Hij geeft aan dat hij zich toch wel anders voelt dan andere kinderen vanwege zijn leerproblemen. Hij vindt dit niet zo leuk omdat niet alle kinderen dit goed begrijpen en hem hiermee dan uitlachen. Zijn ouders en leerkrachten begeleiden hem hier wel heel goed mee. Hij vond het leuk om hierover eens te praten.

Als verbeterpunt voor de wereld haalt hij aan dat hij graag vrede wil. Voor de kinderen met een stoornis meldt hij dat ze heel positief moeten blijven.

Samenvattende besluiten

Samengevat kan ik het volgende halen uit de zeer interessante gesprekken die ik met deze mensen mocht voeren. Iedereen is het er over eens dat de Vlindertuin absoluut zijn best doet om ALLE kinderen overal bij te betrekken, door oog te hebben voor hun persoonlijkheden en kwaliteiten. Wanneer ze met iets niet mee kunnen, worden ze gestimuleerd om toch verder te gaan. Men blijft zich niet focussen op de dingen die de kinderen minder kunnen, maar kijkt verder hoe ze hier het beste mee om kunnen gaan, zodat het kind toch verder mee kan met de rest. Men was het ook eens over de manier waarop ze kinderen betrekken in communicatie over bijvoorbeeld de dyslexie van de jongen van het zesde leerjaar. Ze praten hier over met de kinderen, op een heel open wijze, in de hoop zo wat meer duidelijkheid te brengen en zo uitsluiting te voorkomen. De meningen waren verdeeld over eventuele verbeterpunten of aanpassingen. Er kwamen verschillende standpunten naar boven. Bepaalde personen zouden het aanraden om op regelmatige basis een infomoment of focusgroep op te richten, waarin telkens verschillende thema's aan bod zouden kunnen komen. Op deze manier zouden ook ouders die niet in contact komen met dergelijke problematieken meer inzicht kunnen verwerven, waardoor meer begrip gecreëerd zou kunnen worden en vooroordelen worden weggenomen. Anderen hadden hier niet specifiek behoefte aan en vroegen zich ook af of hier wel reactie op zou komen. Zullen ouders zich buiten hun werk en al de andere taken die ze al in de dag moeten doen, ook nog willen engageren in dergelijke infoavonden? Ze vermoeden dat dit in deze school wel zou lukken maar twijfelen eraan of dit in het gewone onderwijs ook zou aanslaan. Een ander punt was dat over het algemeen (niet zozeer voor deze school) de communicatie verbeterd zou kunnen worden tussen leerkrachten/CLB en ouders. Iemand haalde onder andere het voorbeeld aan van een situatie in een gewone school waarbij de moeder ontdekte dat de leerkrachten van haar kind al drie jaar aan het communiceren waren met het CLB over het vaststellen van een eventuele stoornis bij dat kind. In die drie jaar was zij nooit gecontacteerd. Dergelijke situaties zouden niet mogen voorkomen. Het is dus van hoogst belang dat er gewerkt wordt aan communicatie en betrekken van en met de ouders. Uit het gesprekje met de jongen kon ik halen dat hij zich wel eens anders vindt dan andere kinderen en dit niet zo leuk vindt, maar hij wel tevreden is over hoe de leerkrachten hem hierin begeleiden en helpen. Als persoonlijk besluit en gevoel stel ik vast dat deze school in de goede richting bezig is en al goede alternatieven heeft gevormd, voornamelijk in de communicatie met de kinderen zelf.

Als ik dit vergelijk met de twee andere scholen, kan ik stellen dat anders werken zeker mogelijk is, met een zeer positief resultaat en dit vooral naar de kinderen toe. Een tekort is de communicatie met de ouders en het informeren ervan.

In het kader van mijn eindwerk zal ik een aantal veranderingsstrategieën proberen te formuleren, die dit misschien ooit kunnen veranderen, al ben ik me ervan bewust dat dit nog wel enige tijd kan duren. Net zoals de samenleving ook zijn tijd nodig zal hebben om deze inzichten te verwerven.

In deze eindproef ga ik na in hoeverre we nog kunnen spreken van stoorniskinderen of we naar een nieuwe positief klinkende term moeten gaan, zoals nieuwetijdskinderen. Hierbij gaat het niet alleen en zozeer om een positieve term, maar vooral om een andere meer positieve visie. We zullen eerst even stil staan bij de verschillende begrippen van verscheidene stoornissen. Vervolgens bekijken we de cijfers en ten slotte gaan we ook na welke methoden er zoal bestaan om met deze problematieken om te gaan. Daarnaast bekijk ik ook hoe we ouders en kinderen kunnen coachen in het begrijpen van elkaars verschillen en het zien van elkaars kwaliteiten zoals bovenstaande organisaties trachten te doen.

1. Een psychosociale invalshoek

The history of everything – Barenaked Ladies

Our whole universe was in a hot dense state,

Then nearly fourteen billion years ago expansion started.

Wait... The Earth began to cool, The autotrophs began to drool, Neanderthals developed tools, We built a wall (we built the pyramids), Math, science, history, unraveling the mysteries, That all started with the big bang!

"Since the dawn of man" is really not that long, As every galaxy was formed in less time than it takes to sing this song.

A fraction of a second and the elements were made.

The bipeds stood up straight, The dinosaurs all met their fate, They tried to leap but they were late.

And they all died (they froze their asses off).

The oceans and Pangea See ya wouldn't wanna be ya. Set in motion by the same big bang! It all started with the big BANG!

It's expanding ever outward but one day It will pause and start to go the other way, Collapsing ever inward, we won't be here, it won't be heard Our best and brightest figure that it'll make an even bigger bang!

Australopithecus would really have been sick of us Debating how we're here, they're catching deer (we're catching viruses) Religion or astronomy (Descartes or Deuteronomy) It all started with the big bang! Music and mythology, Einstein and astrology It all started with the big bang! It all started with the big BANG!

1.1. Ontwikkeling en evolutie

Zoals ik eerder al vermeldde is één van de vragen die me sterk bezig houdt of we nog langer mogen spreken over kinderen met een stoornis. Moeten we niet eerder ons mensbeeld stilaan gaan omvormen en deze nieuwe kinderen zien als een nieuwe evolutiesprong?

Als men dit wil gaan onderzoeken, kan ik volgens mij niet anders dan de evolutietheorie van Charles Darwin er bij nemen.

Met de uitgave van 'The Origin of Species' in 1859 zorgde Darwin voor een doorbraak door het proces van 'afstamming doorheen verandering' accuraat te documenteren. Hiervoor gebruikte hij veelvoudige gedetailleerde waarnemingen die hij gedurende een lange periode verzameld had. Nu staat zijn constructie van het mechanisme van de evolutie bekend als de natuurlijke selectie. Dit houdt in dat, wanneer het milieu verandert, sommige eigenschappen van een organisme meer profijt bieden dan andere. Bijvoorbeeld: enerzijds hebben dieren die over positieve eigenschappen beschikken, meer succes bij de voortplanting, anderzijds zullen dieren met meer negatieve aspecten, de voortplanting problematischer ervaren waardoor het overleven moeilijker wordt in het veranderde milieu. Positief zijn dus die eigenschappen die nodig zijn in de gegeven omgeving, zij die deze hebben zullen zich sneller en veelvuldiger voortplanten, dan zij die dit niet hebben. Darwin stelt dus dat door de gewijzigde omstandigheden andere eigenschappen (die nuttiger zijn) naar voor zullen komen en doorgegeven worden. Denk bijvoorbeeld aan de habitat verkleining voor onder andere zebra's, hierdoor is het risico groter geworden om leeuwen tegen te komen. Zebra's worden op deze wijze geforceerd om onder andere creatiever te zijn in hun verdediging en zullen dit met hun nakomelingen meegeven.

Hierdoor zal de kans groter zijn, dat deze zwakkere dieren zullen uitsterven. Darwin noemde dit de 'Struggle for life' of de 'Survival of the fittest', wat inhoudt dat deze dieren veranderen onder invloed van het plaatselijke milieu (Brysbaert, 2006).

Zoals in bovenstaande lyrics van de Barenaked Ladies ook al zeer duidelijk wordt omschreven, zijn we continue in verandering en in evolutie. We kunnen dankzij bijvoorbeeld Darwin, met wetenschappelijke zekerheid stellen dat wij als mensen ons continue aanpassen aan onze omgeving en steeds verder evolueren. Waarom zou het dan niet mogelijk kunnen zijn, dat deze nieuwtijdskinderen een verdere stap vertegenwoordigen in de evolutie van de mens? Waarom zou het dan niet kunnen, dat de mens zich heeft ontdaan van bepaalde slechte eigenschappen en zich nieuwe kwaliteitsvolle eigenschappen heeft aangeleerd om in deze wereld te kunnen overleven en uitsterven te voorkomen? Als we bijvoorbeeld kijken naar hoe de wereld er de dag van vandaag uit ziet, weten we dat we slecht bezig zijn in het kader van natuurbeleid en het behoud van een levensvatbare aarde. Misschien zullen deze nieuwtijdskinderen een beter natuurbeleid kunnen opstarten en juiste maatregelen treffen in verband met onze overleving? Natuurlijk is dit maar een hypothese en valt dit nog niet na te gaan.

Darwin stelt dat evolutie verloopt als een strijd om te overleven. Met betrekking tot onze thematiek kunnen we ook spreken over een strijd.

1. Gontier (2004) verwijst in haar boek naar Schwartz, 1999 die het volgende aankaart: *"According to Darwin, the only way in which evolutionary change occurs is through struggle and competition"*. Als men dit toepast op het onderwerp van mijn eindwerk, kunnen we zeggen dat deze kinderen wel degelijk door een gevecht moeten en steeds in competitie zijn met 'de normale gang van zaken'. In plaats van hun persoonlijkheid en karaktereigenschappen te aanvaarden, moeten ze zich continue in allerlei bochten wringen om aan onze voorwaarden van 'normaal' gedrag te voldoen. En wanneer ze dit niet kunnen, worden ze vaak met medicijnen onderdrukt of doorgestuurd naar het buitengewoon onderwijs, terwijl zij zeker niet allemaal daar thuishoren.
2. Ook verwijst Nathalie Gontier (2004) naar Darwin die het volgende zegt: *"The condition of every animal is partly due to direct adaptation & partly to hereditary taint"*. Wanneer men dit dan wederom toepast op mijn onderwerp, kunnen we veronderstellen dat deze kinderen deels aanpassingen hebben doorgaan om deze samenleving uiteindelijk beter aan te kunnen, al moet men eerst door dat gevecht wat hierboven werd vermeld.

Ontwikkelen is transformeren en groeien. Tijdens ons leven worden we continue in beweging gebracht, doorheen dynamiek en verandering. Langs de ene kant gebeurt dit doorheen de verschillende ontwikkelingsfasen waardoor we worden gestuurd, anderzijds komen we allerlei ervaringen tegen waardoor we gedwongen worden te veranderen en te groeien tot betere mensen (Meurs, 2011-2012).

Gekeken naar deze kinderen zien we wel degelijk verandering in het mens-zijn. Vanwege de vele ervaringen die we tegenkomen als mens, kunnen we niet anders dan veranderen. Zo ontwikkelen we eigenschappen, waardoor we beter om kunnen gaan met dergelijke ervaringen.

We kunnen deze uitdaging om te veranderen pas aan wanneer we kunnen rekenen op een voldoende betrouwbaar milieu en we kunnen steunen op een zelf kern (waarin we ons zelf herkennen doorheen transformatie) (Meurs, 2011-2012).

Hoe moeten deze kinderen dit doen, als ze continue worden gewezen op hun gebreken in plaats van hun talenten en waarin hun milieu het moeilijk heeft op een begripvolle wijze met hen om te gaan, aangepast aan hun persoonlijkheid? Hier wordt duidelijk dat we als samenleving moeten leren kijken naar de positieve aspecten van een bepaald persoon, in plaats van te focussen op wat 'anders' is en 'niet aanvaardbaar' is. Natuurlijk is niet elk gedrag tolereerbaar en moet waar nodig wel bijgestuurd worden tijdens de opvoeding. Het is nog steeds de opdracht van de ouder, het goede voorbeeld te geven en bij te sturen waar nodig. Maar waar men vaak blijft hangen bij de negatieve handelingen die een persoon stelt, moet men ook oog hebben voor de positieve handelingen en deze positief bekrachtigen. Men moet oog hebben voor de gehele persoon en niet enkel bepaalde eigenschappen.

1.2. Verschillende stoornissen

Om eerst en vooral een beter zicht te krijgen op de meest voorkomende stoornissen (ADHD, Autisme, ...) geef ik hieronder een korte omschrijving van enkele labels die de dag van vandaag het vaakst voorkomen. Ik beperk me hier wel tot stoornissen die meer het gedrag beïnvloeden, dan stoornissen als dyslexie e.d. want deze behoren niet echt tot dit thema. Eerst geef ik per stoornis de elementen weer waar men op let bij het stellen van een klinische diagnose. Hierna geef ik ook een aantal kenmerken/kwaliteiten van deze labels weer, die we vaak nogal eens uit het oog verliezen.

1.2.1. ADHD (Attention Deficit Hyperactive Disorder)

Klassiek beeld:

Meurs (2013-2014) omschrijft het begrip als volgt:

Karakteristiek in deze stoornis is de frequente overactiviteit, impulsiviteit en de problemen om aandacht ergens bij te houden. Jongeren met deze symptomen hebben meer kans op problemen op school en in sociale relaties. Soms wordt deze stoornis ook wel eens hyperkinetische stoornis genoemd. (p.56)

De stoornis omvat een aantal kenmerken, waarvan een aantal symptomen van weinig concentratie gedurende enkele maanden aanhouden. Deze gaan om:

- *Te weinig aandacht voor details waardoor bijvoorbeeld in de schoolse taken verstrooidheidsfouten gemaakt worden*
- *Heeft moeite om aandacht bij de taak te houden*
- *Lijkt soms niet te horen wat men er direct tegen zegt*
- *Volgt instructies van complexe huiswerktaken niet op tot het einde, waardoor taken onafgewerkt blijven of bepaalde delen van oefeningen overgeslagen worden*
- *Heeft moeite om structuur en organisatie in zijn taken en plannen te steken*
- *Vermijdt of houdt niet van taken die volgehouden aandacht vergen*
- *Verliest dingen door onoplettendheid*
- *Is makkelijk afgeleid door allerlei prikkels*
- *Is vergeetachtig bij taakjes of op school.*

Ook een aantal symptomen van hyperactiviteit/impulsiviteit houden gedurende voldoende lange tijd aan:

- *Moeilijk kunnen stilzitten, voortdurend met handen of voeten bewegen (wiebelen)*
- *Soms plots opstaan in een situatie waarin men moet blijven zitten (bijvoorbeeld, in de klas)*
- *Bewegingen en geluiden maken wanneer dat niet mag*
- *Kan moeilijk rustig bezig zijn met vrijetijdsactiviteiten of spel*
- *Spreekt in bepaalde sociale situaties te veel*
- *Geeft vaak al een antwoord nog voor de vraag volledig gesteld is*
- *Kan moeilijk zijn beurt afwachten*
- *Onderbreekt anderen (Meurs, 2013-2014, pp. 56-57).*

De Ruijter (2012-2013) verwijst in haar eindwerk naar verschillende bronnen zoals onder andere DSM-IV (2000) waaruit het volgende is vastgesteld. Als we bij het begrip ADHDilstaan en even kort proberen samen te vatten wordt het voornamelijk gekenmerkt door de weinige concentratie en het impulsieve, hyperactieve gedrag. Ook is het één van de meest frequente emotionele, cognitieve en gedragsmatige behandelde stoornissen bij de categorie jeugd. Wanneer de kinderen opgroeien, lijken de symptomen vaak te verminderen, al blijft ongeveer de helft van adolescenten met ADHD nog steeds symptomen ondervinden. Bij kinderen met ADHD is het sociaal functioneren vaak verstoord, wat tot afwijzingen kan leiden door hun peergroup en tot conflicten kan zorgen met andere kinderen en volwassenen. Het is de combinatie van de hyperactiviteit, impulsiviteit en de concentratie problematiek die hoogstwaarschijnlijk het sociale gedrag van het kind negatief zullen beïnvloeden, voornamelijk in de omgang met deze kinderen.

Anders kijken naar ADHD

Schut (2014) verwijst in haar blog naar onder andere Micha de Winter en Laura Batstra die stellen dat er te veel kinderen medicijnen voorgeschreven krijgen voor hun ADHD. Eén van de gevolgen van deze medicatie is dat de kinderen lusteloos kunnen worden. Maar niet enkel de negatieve kanten van hun stoornis verdwijnen, ook de positieve kenmerken, zoals spontaniteit en creativiteit kunnen hiermee verdwijnen.

Ook wordt er verwezen naar Thom Hartmann die een andere blik werpt op het begrip ADHD. Hij stelt dat het gedrag van een persoon met ADHD in feite vroeger het normale gedrag was van de jager-verzamelaars. Deze hadden zeer scherpe zintuigen en reageerden zeer snel op prikkels, omdat men dit nodig had om te overleven. Ondertussen is er een hele nieuwe samenleving geëvolueerd die meer op macht en materialisme is gebaseerd. Individualiteit werd meer en meer afgeschaft en het conformisme werd beloond. Het gedrag dat men toen dus toonde als jager-verzamelaar wordt nu vaak gezien als abnormaal of onwenselijk.

Toch is het zo dat men als jager-verzamelaar met ADHD symptomen succesvoller was dan een niet-ADHD-er. Kenmerken als impulsiviteit, bewegelijkheid en snel reageren op prikkels waren kenmerken die in die tijd ontzettend belangrijk waren, alsook het hebben van ruimtelijk inzicht en creativiteit. Wat men vergeet is dat dit allemaal kenmerken zijn die personen met ADHD in zich hebben.

Enige tijd geleden is er ook genetische materie bij jager-verzamelaars gevonden die overeenkomsten had met de genen van personen met ADHD.

Zo zien we dat deze aspecten vroeger eerder als positief beschouwd werden. Kan het zijn dat we nu, in deze snelle samenleving, terug nood hebben aan deze aspecten die toen zo interessant waren?

Het is duidelijk dat er dus ook positieve aspecten gelinkt kunnen worden aan een diagnose van ADHD. De meest gekende hiervan is creativiteit. Schut (2014) verwijst naar Holly White en Priti Shah die in 2011 een onderzoek hebben verricht waarbij ze een aantal studenten getest hebben op een tien tal uiteenlopende gebieden van creativiteit, waaronder er studenten waren met ADHD en studenten zonder ADHD. De resultaten gaven weer dat diegenen met ADHD bijna op elk gebied creatiever waren als de studenten zonder ADHD.

Via onderzoek op het internet kwam Shut allerlei websites tegen waarin positieve kenmerken van ADHD worden omschreven. Ze meldt dat er niet altijd een onderzoek is verricht, maar dat er wel informatie te vinden valt via persoonlijke verhalen en steekproeven waarin dan vele overeenkomstige positieve aspecten staan. Je kan als ADHD-er een aantal van deze kenmerken hebben, maar hoeft ze dus niet allemaal te herkennen. Schut (2014) zet een aantal kenmerken, die het vaakst voorkwamen, even op een rij:

- *“Creatief*
- *Spontaan*
- *Empatisch*
- *Sterke intuïtie*
- *Plezier hebben en gevoel voor humor*
- *Goed in het vinden van nieuwe oplossingen*
- *Goed in crisissituaties*
- *Niet lang boos*
- *Energiek*
- *Open*
- *Gedreven en enthousiast*
- *Eerlijk”*

1.2.2. ASS (Autismespectrumstoornis)

Klassiek beeld:

Meurs (2013-2014) omschrijft deze als volgt. Het zijn stoornissen die bestaan uit aanzienlijke sociale, communicatieve en gedragsmatige problemen. Het is van uiterst belang om tot een tijdige en bruikbare identificatie, evaluatie en behandeling te komen. In deze maatschappij waar autonomie van groot belang is, is het aangeraden om bij het opgroeien van de jongeren het accent te leggen op het zich staande houden in deze maatschappij.

Men stelt vast dat bij ongeveer 60% van de kinderen met autisme het niet voor elkaar krijgt een zelfstandig leven op te bouwen.

Wanneer men weet dat men in de jaren negentig ongeveer één op tweeduizend kinderen telde met autisme en dat dit nu gestegen is naar één op honderdvijftig à tweehonderd, kunnen we stellen dat er een exponentiële groei is betreffende kinderen met één of andere stoornis. Het is wel van belang dat men ook rekening moet houden met het feit dat er nu meer aandacht is ontstaan naar vroegere detectie, waardoor het aantal valse negatieve diagnoses verminderd is, evenals het aantal valse positieve diagnoses door het over diagnosticeren.

We staan ook even stil met een aantal varianten op autisme.

- *Asperger syndroom: ook problemen met wederkerigheid in interacties en repetitieve handelwijzen, maar geen probleem in taalontwikkeling of IQ. Ze hebben soms een uitmuntend geheugen voor allerlei details, feiten, etc.*
- *Rett-syndroom (alleen bij meisjes), waar hoofd en hersenen niet groeien zoals zou moeten en naast de problemen met sociale interactie, symboolspel en repetitieve handelingen ook altijd de verstandelijke ontwikkeling ernstig beperkt blijft.*
- *Autistiforme desintegratie syndroom: hier is de ontwikkeling tot twee à drie jaar normaal, waarna een autistisch beeld ontstaat. (Meurs, 2013-2014, p. 47)*

Wanneer we de klinische elementen gaan bekijken, zien we het volgende:

Een triade van beperkingen is typisch voor kinderen met autisme: sociaal, taalvaardigheid en gedrag.

- *Sociale beperkingen: afwezigheid van oogcontact, van sociaal-communicatieve lichaamstaal, wederkerigheid in relaties, moeite om de ouders als een veilige basis voor gehechtheid te ervaren, weinig interesse voor het delen van positieve emoties zoals trots en lust, gemis aan empathie.*
- *Taalontwikkeling is vaak vertraagd, terwijl het taalgebruik ook eigenaardigheden vertoont (neologismen, zelf gevormde woorden, klankenherhaling, het gebruik van het woord 'jij' of 'hij' in plaats van 'ik'. Daardoor gaan autisten ook weinig engageren in uitgebreide conversaties die focussen op sociale en affectieve aspecten. De dubbele bodem van taal (de symbolische dimensie) is veelal afwezig (ze nemen alles letterlijk), waardoor ook symboolspel weinig tot niet voorkomt.*
- *Gedrag is vaak gekenmerkt door stereotiepe herhalingen; ze hebben beperkte interessepunten waarvoor ze dan weer een enorme competentie ontwikkelen (splinter skill). Ze vragen veel routine, voorspelbaarheid, samen-zijn, verzetten zich tegen verandering. (Meurs, 2013-2014, p.47)*

Tot op de dag van vandaag bestaat er nog geen genezing van autisme, maar men kan hen wel helpen vaardigheden en capaciteiten te ontwikkelen die voor een deel de handicap compenseren. Men mag niet vergeten ook de ouders hier goed in te begeleiden, zodat het gezinsleven op een positieve wijze kan verder gaan.

De Ruijter (2012-2013) verwijst in haar eindwerk naar verschillende bronnen zoals onder andere Hattori et al (2006) die het volgende vaststellen. ASS valt nog verder onder te verdelen in het klassieke autisme, PDD-NOS (Pervasive Developmental Disorder – Not Otherwise Specified) en het aspergersyndroom. Deze stoornissen worden voornamelijk gekenmerkt door kwalitatieve gebreken in de sociale interactie, verbale en non-verbale communicatie en de verbeeldingskracht. Hiernaast vertonen ook zij de drie kenmerken die ADHD kinderen vertonen, namelijk: hyperactiviteit, concentratie gebrek en impulsiviteit.

Het anders bekijken van autisme

Schut (2014) verwijst naar de wetenschapper Temple Grandin (een vrouw die zelf de diagnose van autisme heeft) die stelt dat mensen met ASS vaak op vele aspecten creatiever zijn dan gemiddeld. Hij zegt dat ze eerder in staat zijn om verder te kijken en zijn zeer creatief op technisch vlak. Ook zijn het volgens hem altijd beelddenkers, wat wil zeggen dat zij de potentie hebben om uiterst creatief te zijn op onder andere het gebied van tekenen en beeldhouwen alsook in de ruimtelijke wiskunde en bepaalde andere takken van de wetenschap. Het enige wat ze nodig hebben is voldoende tijd om iets te bedenken en dit omdat zij niet goed kunnen omgaan met onverwachte situaties, waardoor creativiteit op commando bij hen niet lukt.

Wat Grandin zeer belangrijk acht is dat personen met autisme voldoende de ruimte krijgen voor hun gerichtheid op details. Personen met autisme hebben een scherp oog voor details, wat zeer voordelig kan zijn. In onze samenleving zijn details namelijk essentieel, denk maar aan de wetenschap – de filosofie en de techniek waarin kleine gedetailleerde fouten enorme gevolgen kunnen hebben. Logischerwijs kunnen we dus vele autisten in hun beroepsleven terugvinden in beroepen rond techniek, ICT, filosofie en wetenschap. Grandin stelt dat het mede dankzij autisten is dat wij zo goed geëvolueerd zijn in technische en wetenschappelijke ontwikkelingen. Grandin legt uit dat het zeer jammer is hoe het schoolsysteem nu in elkaar steekt er weinig ruimte is voor details, prioriteit ligt erin dat het snel moet gaan en dat heel veel slechts beperkt wordt besproken. Dit is dan ook een reden waarom mensen met ASS vast kunnen lopen in het onderwijs. Moest er echter in het onderwijs een systeem worden ontwikkeld waarbij mensen met ASS zich meer tot de details zouden kunnen richten, zouden zij zich optimaal kunnen ontwikkelen en zo een grotere meerwaarde geven aan onze maatschappij.

Als laatste gaat Grandin mensen met ASS nog eens onderverdelen in drie typen. Deze omvatten de realistisch visueel denkers (zij hebben een goed ruimtelijke en technisch inzicht), de patroon denkers (zijn zeer muzikaal en wiskundig) en de verbale denkers (zij spreken gedetailleerd over onderwerpen).

Als men het internet afschuimt op informatie rond autisme zijn er ook een aantal te vinden waarbij positieve kenmerken van autisme worden genoemd. Vaak is er echter nog geen onderzoek naar gedaan, maar men kan veel vinden in persoonlijke verhalen en steekproeven, waar vele overeenkomstige positieve eigenschappen naar boven komen. Wederom is het niet noodzakelijk dat je alle eigenschappen bezit, maar het kan een combinatie zijn van een aantal hiervan. Schut (2014) zette ze even op een rijtje:

- *“Creatief*
- *Oog voor detail*
- *Eerlijk*
- *Realistisch*
- *Objectief*
- *Perfectionistisch*
- *Analytisch denken*
- *Concreet zijn*
- *Leven volgens de regels*
- *Goed in deductief redeneren*
- *Berekenend*
- *Gericht op feiten”*

1.2.3. Oppositioneel-opstandige gedragsstoornis (Oppositional Defiant Disorder, ODD)

Lieshoudt (2009) beschrijft de stoornis als een stoornis die behoort tot een bredere categorie van de agressieve, disruptieve gedragsstoornissen (Disruptive Behavior Disorder, DBD) met als kenmerken:

- Agressief gedrag
- Antisociaal gedrag
- Oppositioneel gedrag.

In vergelijking met de gangbare ontwikkeling differentiëren ze slechts in hoeveelheid problematiek en intensiteit.

Het is belangrijk te beseffen dat zo goed als alle kinderen periodes doormaken waarin zij niet gehoorzamen, opstandig gedrag vertonen, eigenzinnig zijn, liegen en agressief zijn. Er kan sprake zijn van een gedragsstoornis, wanneer dit ondanks de juiste feedback van de opvoeders blijft spelen.

ODD ligt in dezelfde categorie als CD en ADHD, waarbij de kinderen moeilijkheden ervaren bij het beheersen van hun emoties en impulsen; de norm overschrijdend gedrag vormt het voornaamste kenmerk. In de kindertijd is dit één van de stoornissen die het frequentste voorkomen en het wordt omschreven in termen van de verhouding van de persoon tot andere mensen en de maatschappij, dit in contrast met de andere stoornissen.

Er wordt vaak vanuit gegaan dat ODD een milde voorloper is van antisociaal gedrag (CD wordt onder 1.2.4. verder omschreven), wat in zekere zin zeker waar is, maar er zijn volgens Meurs (2013-2014) drie bewijsgronden om de ODD begrijpelijk te onderscheiden van de CD:

- Wanneer kinderen gediagnosticeerd worden met ODD in plaats van CD, hebben zij met zekerheid een betere prognose dan de kinderen die met CD gediagnosticeerd worden. Met andere woorden, er is een kans dat het gedrag niet leidt tot antisociaal gedrag.
- Beide stoornissen zijn gelijk op het vlak van gedragssymptomen, maar differentiëren op het vlak van onderliggende innerlijke gevoelsmatige beleving. Hierdoor wordt wederom bevestigd dat het om verschillende stoornissen gaat, betreffend de emotieregulatie van de kinderen.
- Wanneer men beiden therapie aanbiedt, zal het effect gunstiger zijn voor de kinderen met ODD die het meest risico lopen op het ontwikkelen van een antisociale gedragsstoornis (door onder meer de afwezigheid van betrouwbare zorgrelaties) dan de kinderen met CD in soortgelijke situaties.
- In vergelijking met de kinderen met antisociaal gedrag vertonen de kinderen met oppositioneel gedrag meer blij van empathie en sociale vaardigheden.

De oppositioneel uitdagende gedragsstoornis vertoont voornamelijk volgende kenmerken:

“Het gaat om een patroon van negativistisch, opstandig en uitdagend gedrag dat minstens gedurende een aantal maanden aanwezig is en een aantal van de volgende kenmerken vertoont:

- *Veelvuldige woedeuitbarstingen [SIC]*
- *Vaak argumenteren en bekvechten met volwassenen*
- *Weigert openlijk om in te stemmen met wat de ouders vragen van het kind*
- *Gaat soms anderen opzettelijk storen*
- *Geeft anderen de schuld voor eigen problemen of wangedrag*
- *Is snel geraakt door wat anderen zeggen of doen*
- *Is niet zelden wraakzuchtig”.* (Meurs, 2013-2014, p.55)

Deze gedragsstoornis komt tijdens de kindertijd bij jongens twee maal zo veel voor als bij meisjes. Dit verschuift echter in de adolescentie naar een gelijk aantal jongens als meisjes.

Het anders bekijken van ODD

Het kan allemaal goed verlopen, wanneer een kind of jongere enkel de diagnose van ODD draagt. Voor een kind of jongere met deze gedragsstoornis, kan één of meer van onderstaande eigenschappen passen:

- Veel gevoel voor humor
- Komt goed voor zichzelf op
- Creatief
- Vasthoudend en daadkrachtig
- Sterk gevoel voor rechtvaardigheid (Hersencentrum, z.j.).

1.2.4. Antisociale agressieve gedragsstoornissen (Conduct Disorders, CD)

Er zijn drie redenen waarom deze soort stoornis een aanzienlijke kost betekent voor de samenleving, zo schrijft Meurs (2013-2014):

- Deze zijn behoorlijk problematisch te behandelen
- Het komt frequent voor dat deze een eerste aanzet zijn van moeilijkheden die het toekomstige leven beïnvloeden
- Deze kinderen worden geregeld ouders die bovenstaande moeilijkheden verder doorgeven aan hun kinderen, met andere woorden zijn deze intergenerationeel doorgegeven.

Bij CD gaat het om persisterend en herhaaldelijk patroon van gedrag waarbij de basisrechten van anderen of significante sociologische regels geschonden worden. Dit wordt duidelijk gemaakt aan de hand van de aanwezigheid van een aantal van de volgende criteria in de afgelopen maanden:

- *“Agressie naar dieren en mensen: schelden, bedreigen, intimiteren: gevechten aangaan; wapens gebruiken die anderen kwetsuur kunnen toedienen; fysiek wreedaardig zijn; gestolen hebben; iemand gedwongen hebben tot seksuele activiteit*
- *Vernietiging van eigendom: heeft doelgericht vuur gesticht of andermans eigendom vernield*
- *Achterbaksheid, misleiding en diefstal: inbraak in huis, auto; liegt om allerlei voordelen te verkrijgen of verplichtingen niet te moeten nakomen*
- *Ernstige inbreuk op regels en normen: ’s nachts buiten blijven ondanks ouderlijke opmerkingen (soms al voor de leeftijd van 13 jaar); weggelopen thuis ’s nachts van huis, soms zelfs zonder terug te keren diezelfde nacht; spijbelen op school voor de leeftijd van 13 jaar.”* (Meurs, 2013-2014, p. 51)

Andere kijk op CD

Net zoals bij ODD kan het allemaal goed verlopen, wanneer een kind of jongere enkel de diagnose van CD draagt. Voor een kind of jongere met deze gedragsstoornis, kan één of meer van onderstaande eigenschappen passen:

- Veel gevoel voor humor
- Komt goed voor zichzelf op
- Creatief
- Vasthoudend en daadkrachtig
- Sterk gevoel voor rechtvaardigheid (Hersencentrum, z.j.).

1.2.5. Hoogsensitiviteit

Het staat nog onder discussie of deze term in de DSM (Diagnostic System Manual) moet worden opgenomen of niet, momenteel is dit dus nog niet het geval. Maar toch vind ik het belangrijk om hier ook wat uitleg over te geven, omdat het begrip de dag van vandaag ook meer en meer naar voren treedt.

Wat is hoogsensitiviteit precies? Om hier een antwoord op te vinden kunnen we volgens Marletta-Hart (2009) niet om het werk van Elaine N. Aron heen. Zij was namelijk de grondlegger van het begrip hoogsensitiviteit. Doormiddel van talloze onderzoeken ontdekte ze dat deze karaktertrek onder vijftien tot twintig procent van alle mensen voorkomt. Dit is wereldwijd en zowel bij mannen als vrouwen. Door verschillende tests en interviews en het herlezen van bestaande psychologische literatuur - langs die weg keek ze grondig na welke begrippen duiden op dit fenomeen - kwam allerlei interessante informatie naar boven. Vanuit haar wetenschappelijke perspectief en de Jungiaanse psychoanalyse ontwikkelde zij een kader waarbinnen hoog sensitiviteit zeer grondig gedefinieerd kon worden.

Hoog sensitiviteit (HS) start bij de meesten met het gevoel anders te zijn. Waarin zij zich anders voelen is echter moeilijk uit te drukken. Het is een gevoel, een ervaring dat hen in de weg kan zitten en dat vaak (niet altijd) voor moeilijkheden en conflicten zorgt. Zo sterk dat sommigen zich wel eens radeloos afvragen: ben ik soms raar?

Toch heeft het niets met abnormaliteit te maken. Sensitiviteit is een eigenschap van het zenuwstelsel in combinatie met de hersenen. Op een moment in het proces van verwerking, tussen het binnenlopen van een prikkel en het doormaken ervan door de hersenen, loopt het bij sensitieve personen anders dan bij de meeste mensen. Hoog Sensitieve Personen (HSP) hebben niet zozeer betere zintuigen maar ze verwerken hun zintuigelijke indrukken vooral gecompliceerder. Marletta-Hart (2009) vertelt dat Aron volgende vergelijking maakt, namelijk de vergelijking met een sorteermachine: *“Een hoog gevoelige persoon sorteert prikkels in tien varianten terwijl iemand anders slechts twee of drie varianten waarneemt.”* HS is waarschijnlijk een erfelijke eigenschap. HSP's nemen allerlei subtiele nuances waar anderen niet bij stil staan, zoals felle lichten of drukke menigten, dit kan in een HSP een heftige reactie geven, waarbij hij of zij overprikkeld raakt. Wanneer een dergelijke overprikkeling lang aanhoudt, volgt een stresssituatie. Wanneer en bij wie overprikkeling tot stress leidt, is weer heel persoonlijk en onderworpen aan andere factoren, bijvoorbeeld de opvoeding. Maar ook leeftijd speelt een rol in de hoeveelheid prikkels die iemand aankan. Kinderen kunnen over het algemeen meer indrukken verwerken dan ouderen. Sensitiviteit neemt meestal in jaren toe. Dit geldt overigens voor alle mensen, hoogsensitieven en niet-hoog sensitieven.

Een kleine samenvatting is hier welkom. Hier volgen enkele markante eigenschappen die bij hoog sensitiviteit horen. Het is niet noodzakelijk zo dat een HSP zich in al deze eigenschappen herkent, het zijn slecht mogelijke eigenschappen die bij deze karaktertrek horen.

Hoog sensitieven:

- merken veel details en nuances op;
- voelen stemmingen van anderen beter aan dan de gemiddelde mens;
- heeft een gegoede innerlijke belevingswereld;
- dromen, fantaseren en overdenken veel;
- zijn meelevend en bewust;
- doen dingen graag in hun eigen snelheid;
- worden door schoonheid en kunst diep geraakt;
- genieten het meest van stilte en rust (Marletta-Hart, 2009).

1.2.6. Meervoudige stoornissen - co morbiditeit

We moeten ook even stilstaan bij het feit dat een stoornis vaak in combinatie met andere stoornissen voorkomen. Denk aan de combinatie ADHD met CD of ADHD met dyslexie. Hierover is echter relatief weinig bekend, terwijl hier wel behoefte aan is omdat het om een wel heel complexe situatie gaat, waar goede begeleiding van uiterst belang is (Prakken, 2010).

1.3. Nieuwetijdskinderen: Wie zijn ze?

De term 'nieuwetijdskinderen' heb ik niet zelf uitgevonden. Wanneer men de term op internet ingeeft, vindt men hier al heel veel uitgebreide uitleg over terug, vaak beïnvloed door een iets spirituelere kijk op de wereld. Maar dit maakt de term niet minder krachtig en is het zeker waard om verder te onderzoeken. Hieronder geef ik een diepere omschrijving over hoe men deze term onder andere omschrijft.

Sinds een aantal jaren begint het ons op te vallen dat er steeds meer 'kinderen met een stoornis' geboren worden. In Amerika kwam men voor het eerst tot dit inzicht. In het bijzonder de Amerikaanse Nancy Ann Tappe was bijvoorbeeld degene die voor het eerst het begrip indigokinderen naar boven bracht, dit begrip is één van de termen waarmee nieuwetijdskinderen worden aangeduid.

Stolp (2010, p.15) verwijst in zijn boek naar Nancy Ann Tappe die het volgende vertelde:

"Ik denk dat ik het in 1982 voor het eerst begon te zien. Het was me al veel eerder opgevallen, maar toen had ik het nog niet benoemd. Pas rond 1985 realiseerde ik me, dat het geen tijdelijk fenomeen was".

Zij noemde deze kinderen uiteindelijk indigokinderen. De reden hiervoor lag erin dat zij intuïtief bij elke persoon een bepaald aura (kleur) waarnam. Deze kleuren waren passend bij de gedragingen en het type mens dat deze personen representeerde. Ze zag dat er stilaan twee kleuren aan het verdwijnen waren en er een nieuwe kleur voor in de plaats kwam, namelijk indigo. Op deze manier kwam ze dus tot het inzicht dat er een nieuw menstype geboren werd, dit nieuwe type kind noemde ze dan indigokinderen.

Spoedig vestigde ook Europa zijn aandacht op deze indigokinderen of nieuwetijdskinderen, waarbij die aandacht alleen nog maar verder gestegen is. In 1997 werd in Nederland het Platform voor Nieuwetijdskinderen opgericht waarin mensen van uiteenlopende achtergronden coöpereerden om nieuwetijdskinderen op te vangen en te helpen, als ook om aan het begrip meer bekendheid te geven wat zeker zijn effect heeft gehad. Ondertussen is de stichting van naam veranderd en werkt nu onder de naam Stichting Nieuwetijdskinderen (www.nieuwetijdskinderen.nl) en voor België is dit: www.nieuwetijdskinderen.be).

Op dit moment kunnen we met zekerheid zeggen dat we over een wereldwijde manifestatie kunnen spreken, omdat deze nieuwe kinderen in alle culturen en religies blijken voor te komen. Ook blijkt dat het aantal nog steeds toeneemt, waardoor we zouden kunnen spreken van een doorbraak naar een ander soort bewustzijn (Stolp, 2010).

Het valt ons als eerste op dat er sinds de jaren tachtig en negentig veel kinderen geboren worden die enigszins anders zijn dan jongere generaties. Ze waren op een dergelijke manier anders, dat de ouders bijna niets van zichzelf herkenden, ook niet uit hun eigen kindertijd. Deze kinderen vertonen niet enkel een ander gedrag en reageren niet alleen anders, ze hebben zichtbaar ook een ander bewustzijn en een andere manier waarop ze in het leven staan. De onderzoekers ontdekten steeds meer verschillen. De hedendaagse ontwikkelingen bevestigen en versterken deze inzichten, die toen werden opgedaan (Stolp, 2010).

Stolp (2010) omschrijft in zijn boek zeven kenmerken die meteen opvallen als men naar nieuwtijdskinderen kijkt. Hieronder wordt een korte omschrijving van deze zeven kenmerken gegeven, zodat we een beter zicht krijgen op wie deze nieuwtijdskinderen nu juist zijn en hoe ze te herkennen.

Het eerste kenmerk omschrijft hij als: druk, druk, druk. Deze nieuwe kinderen bleken op het eerste zicht vaak heel druk te zijn en soms ook best lawaaierig. Omwille van deze houding wordt momenteel bijna als norm gezegd dat de meeste nieuwtijdskinderen hele drukke kinderen zijn. Dit heeft te maken met het gegeven dat deze kinderen een overmaat aan energie hebben en deze energie op deze manier wordt afgereageerd. Deze kinderen kunnen zeer moeilijk stil zitten en zich vaak maar kort concentreren. Dit is dan ook de reden waarom mensen die het wezen van een nieuwtijdskind niet kunnen bevatten, de nieuwtijdskinderen snel zien als hyperactieve stoorzenders die nooit willen gehoorzamen. Als we deze gegevens dan bekijken is het logisch dat ze al snel bestempeld worden met labels als: ADD (Attention Deficit Disorder) of ADHD (Attention Deficit Hyperactive Disorder). Het gevaar van deze labels bestaat echter erin dat het gedrag van het kind wordt ervaren als een ziekte of iets dat veranderd moet worden aan onze samenleving. En dit kan dan vaak bereikt worden met medicijnen zoals relatine, die algemeen gesproken het kind vaak meer kwaad doen dan goed.

Wederom kan mijn eerder vernoemde vraag op dit kenmerk worden toegepast: Moeten wij deze kinderen zich laten aanpassen aan onze maatschappij of moeten wij als samenleving ons gaan aanpassen aan deze nieuwe kinderen?

Een tweede kenmerk dat hij vernoemt in zijn boek, is een sterk verantwoordelijkheidsgevoel. Als men kijkt naar de ondertussen al volwassen nieuwtijdskinderen, wordt al snel zichtbaar dat zij voor een groot deel kinderen waren met een sterk verantwoordelijkheidsgevoel die al van jongs af aan met een sterke vanzelfsprekendheid verschillende taken en verantwoordelijkheden op zich namen. Zij waren vaak zorgende en gevende figuren in hun milieu. Ze doen dit omdat ze een scherp zicht hebben over wat een ander nodig heeft of wat een ander bezighoudt. Vanuit deze grote aandacht voor anderen nemen ze vanzelfsprekend dergelijke zorgtaken op zich. Deze zorgzaamheid en verantwoordelijkheid zien we ook bij de jonge nieuwtijdskinderen terug, al uit zich dit in deze tijd wel een beetje anders. Logischerwijs worden deze kinderen later vaak zorgfiguren in het beroepsleven, maar ook in hun persoonlijke leven krijgen zij vaak de zorg van anderen aan hen toevertrouwd. Echter aan elke kwaliteit ligt ook een valkuil schuil, bij hen ligt deze erin dat zij dus goed voor anderen kunnen zorgen, maar vaak henzelf achteruit schuiven. Een tip naar de opvoeding van deze kinderen ligt er dan ook in dat het belangrijk is een kind te leren de eigen grenzen te bewaken en nee te leren zeggen.

Een sterk zelfbewustzijn is het derde kenmerk dat deze kinderen kan omschrijven. Nieuwetijdskinderen hebben vaak een groot zelfbewustzijn, al voelen ze zich vanbinnen onzeker. Dit lijkt tegenstrijdig te zijn en dat is het ook: langs de ene kant is er die sterke onzekerheid die vaak nog eens versterkt wordt door het gevoel van anders-zijn, en langs de andere kant dat grote zelfbewustzijn. Het is toch zo dat deze twee emoties naast elkaar leven bij nieuwetijdskinderen. Dit soort zelfbewustzijn zien we voornamelijk terug bij de jongere generatie nieuwetijdskinderen, dit kenmerk begint zich dus meer en meer door te zetten.

Een volgend kenmerk ligt in een levende verbinding met de geestelijke wereld. Het verbaast vaak ouders en anderen, wat een opmerkelijke uitspraken deze kinderen soms doen. Zij kunnen vaak zeer volwassen opmerkingen maken die je normaal gesproken niet van een kind zou verwachten. Waarbij deze uitspraken vaak ook nog eens zeer terloops worden gedaan, terwijl zij met heel andere dingen bezig kunnen zijn. Zo haalt Stolp (2010, p.20) verder een uitspraak aan van een kind van vier dat tegen zijn moeder zei: *“Je moet niet teveel verwachten, dan word je altijd teleurgesteld”*. Het is niet meer dan logisch dat ouders zeer verbaasd reageren, als ze hun kind van vier een dergelijke uitspraak horen doen. Het speciale aan deze uitspraak is dat de moeder net had liggen piekeren over een vriendin waarin ze teleurgesteld was geraakt. De opmerking van het vierjarige kind sloeg dan ook de nagel op de kop. Het leek alsof haar kind, zonder twijfel wist waarover de moeder dacht. Van deze nieuwetijdskinderen wordt dan ook gezegd dat ze helder weten, dat ze helder zien, dat ze helder voelen en dat ze helder horen wat achter de buitenkant van de dingen verborgen liggen. Een ander voorbeeld dat hij aanhaalt is over een moeder dat over haar dochtertje vertelt in dit verband: *“Op een keer was mijn vierjarig dochtertje weer van alles aan het vertellen. Op de vraag: ‘Hoe weet je dat allemaal?’ Sloeg ze haar ogen neer en zei heel zachtjes: ‘Ik heb gezien’.”* (Stolp, 2010, p. 21) Uit deze voorbeelden kunnen we zien dat deze kinderen een verbinding hebben met de geestelijke wereld. Hierdoor ontwikkelen deze kinderen vaak ook een hele andere levensvisie, een spirituele kijk die vaak haaks staat op de toch wel materialistische levensvisie die sterk heerst. We kunnen zeggen dat we via hen dan ook naar een nieuwe wereld gaan, waarin de mens terug een vanzelfsprekende verbinding met het geestelijke zal hebben: de nieuwetijdskinderen zullen ons hierin dan ook voor zijn en ons in die richting van verandering sturen.

Het vijfde kenmerk dat hij omschrijft, vertaalt hij als een sterk sociaal gericht zijn. Hij stelt dat deze nieuwe kinderen vaak uiterst sociaal zijn. Hierdoor zijn ze in dergelijke mate begaan met anderen, dat ze echt kunnen lijden onder het verdriet van een ander en bijvoorbeeld al snel uit hun evenwicht kunnen raken door de vele ellende die we onder andere op tv vaak te zien krijgen. Ze houden dan ook vanzelfsprekend rekening met anderen. Door deze eigenschap kunnen ze, als ze zichzelf mogen zijn en niet (te erg) beschadigd raken in hun sociale vaardigheden, mensen met elkaar verbinden en tegenstellingen overbruggen. Op deze manier zouden zij dan ook een nieuwe stap in de evolutie mogelijk kunnen maken, door de mensen open en kwetsbaar helpen op te stellen en hen te verbinden met elkaar, wat hun achtergrond ook is.

Het is dan ook vanzelfsprekend dat het deze kinderen zullen zijn die later op zoek zullen gaan naar wat de mensen, hoe divers ze ook zijn, verbindt en dus de tegenstellingen niet zullen benadrukken.

Het moet wel vermeld worden dat niet alle nieuwetijdskinderen deze kenmerken vertonen. Er is bijvoorbeeld ook een groter wordende groep die een aantal autistische kenmerken laten zien. Zij zijn dan bijvoorbeeld meer op techniek gericht dan op de verbinding met anderen. Ook zijn er bijvoorbeeld nieuwetijdskinderen die zich in hun kindertijd zo gekwetst en afgewezen voelden, dat het sociale element zich kan omvormen tot agressie, botheid en een onveilig zelfzucht. Bij hen

blijkt dat hoe socialer en gevoeliger ze in wezen eigenlijk zijn, hoe feller bij hen een dergelijke transformatie kan worden geuit.

Als zesde kenmerk wordt een sterk rechtvaardigheidsgevoel aangegeven. Wanneer er onrecht geschiedt, kunnen deze kinderen hiervan echt lijden. En dit niet alleen wanneer dit onrecht aan hen wordt aangedaan of aan iemand van hun omgeving, ook wanneer dit onrecht eender waar te wereld wordt toegebracht. Vele jonge kinderen zetten zich dan ook in voor verschillende acties die mensen kunnen helpen. Zij kunnen pas innerlijke vrede vinden, als ook ieder mens vrede kan vinden. Een kind van drie vertelt bijvoorbeeld: *"Ik ben gekomen om vrede te brengen"*! (Stolp, 2010, p. 22) Dankzij het rechtvaardigheidsgevoel van deze nieuwtijdskinderen zien we ook een nieuwe ontwikkeling van de mens naar boven treden, namelijk dat wij als mens pas gelukkig kunnen zijn als iedereen in vrede en in vrijheid kan leven, zonder armoede.

Als laatste kenmerk haalt hij hypergevoeligheid aan. Als we naar bovenstaande kenmerken kijken, kunnen we met zekerheid zeggen dat nieuwtijdskinderen verschillende dingen snel op pikken. Zo kunnen ze bijvoorbeeld zeggen tegen hun leerkracht: *"Als u verdriet hebt, meester, mag u wel huilen hoor"*. (Stolp, 2010, p. 23) Ook voelen ze bijvoorbeeld de pijn van een vriendje zo hard aan, dat het lijkt alsof ze zelf pijn hebben. Een nieuwtijdskind voelt met andere woorden van alles aan, zonder dat er iets van vermeld is. Ze zijn dan ook hypersensitief voor bepaalde sferen, waardoor ze gemakkelijk in stress kunnen geraken als er bepaalde spanningen heersen, deze spanning brengt hen dan uit hun evenwicht. Deze sensitiviteit is niet enkel geestelijk waar te nemen, maar ook in het fysieke zal zich dit tot uiting brengen. Zij hebben bijvoorbeeld vaak last van verschillende allergieën, reageren op normale voeding en ontwikkelen allerlei kwaaltjes. Het is dan ook van uiterst belang dat alle opvoeders van deze kinderen dienen te beseffen hoezeer hun eigen onverwerkte en onuitgesproken disharmonie voor een nieuwtijdskind niet alleen volkomen duidelijk zijn, maar het kind ook echt belasten. Als men dus in contact komt met een nieuwtijdskind, wordt je als het ware uitgenodigd door hen om aan jezelf te gaan werken en innerlijke vrede te zoeken.

Uit het voorgaande is het dus duidelijk te stellen dat het niet gaat over termen, aanduidingen of achtergrond maar wel over het feit dat we iets met deze kwaliteiten moeten doen.

De term nieuwtijdskinderen wordt het meeste in de meer spirituele literatuur genoemd, waardoor mensen het vaak niet serieus nemen, omdat het gedeeltelijk nog tot een taboesfeer behoort. Maar wat is spiritueel? Als men de letterlijke definities gaat opzoeken, wordt het verbonden met innerlijk en/of geestelijk. Het gaat als het ware over je persoonlijke, innerlijke ervaringen en over je intuïtieve levensstijl. Het is gek dat het nog steeds gedeeltelijk tot de taboesfeer behoort, want volgens Sonia Hopmans die door Poland (2011) vernoemd wordt, betekent het als het ware niets anders dan jezelf mogen zijn: durven zijn wie je bent zodat je kan transformeren tot de persoon wie je kan zijn.

Samengevat kunnen we dus Nieuwtijdskinderen als volgt omschrijven. Het zijn kinderen die vaak een zeer onafhankelijke instelling hebben. Ze handelen op wat ze voelen dat ze moeten doen, intuïtief voelen ze dit aan. Ze hebben een groot zelfbewustzijn en weten wat ze willen en niet willen. Ze haken dan ook snel af wanneer iets hen niet interesseert. Dit uit zich dan vaak in druk gedrag, een gebrek aan concentratie, dromerigheid, ... Ze zijn hypersensitief en dus zeer bewust van energie, spanningen en sferen. Wanneer ze zich dus onveilig voelen of niet geaccepteerd voelen, ontstaat er stress en trekken ze zich vaak terug. Ze pikken in dergelijke mate veel van de anderen op, waardoor het onderscheid tussen de eigen gevoelens en die van de ander moeilijk

wordt. Zij hebben duidelijk behoefte aan omgeving van respect, veiligheid, maar vooral ook ruimte en vrijheid. Ze vallen ook op omdat ze een innerlijke wijsheid tonen, die anderen van hun leeftijd nog niet uiten (Poland, 2011).

In bovenstaand hoofdstuk is er eerst een antwoord gezocht op de vraag of we van een volgende stap in de evolutie kunnen spreken of niet? Hierbij werd de evolutietheorie van Darwin gehanteerd om deze hypothese te staven.

Vervolgens werden er verscheidene stoornissen aangehaald, waarbij er stilgestaan werd bij de klinische kijk op de stoornissen en er een alternatieve manier van kijken werd toegevoegd.

Met als laatste een uitgebreid verslag over de termen 'hoogsensitiviteit' en 'nieuwetijdskinderen'.

Er werd telkens vanuit gegaan dat er een opmerkelijke groei ontstaan is van speciale kinderen in onze maatschappij. Het is dan ook nodig om hier even bij stil te staan en enkele cijfers hierover na te gaan.

2. Een opmerkelijke groei van speciale kinderen in onze maatschappij

Het is voor iedereen duidelijk dat er de laatste jaren een opmerkelijke groei is ontstaan bij het diagnosticeren van stoornissen bij kinderen. Denk maar aan het aantal kinderen met ADHD en ASS die nu in onze maatschappij mee moeten draaien.

Het lijkt me dan ook van belang om hier even bij stil te staan en de cijfers betreffende deze groei na te gaan, evenals te vergelijken met hoe het vroeger was en wat dan juist de oorzaken zouden kunnen zijn voor deze groei. Dit zal ik doen door eerst een klinische kijk op deze visie te plaatsen, waarin de cijfers rond het aantal stoornissen bij basisschoolkinderen worden aangehaald en vervolgens een blik te werpen op de evolutionaire visie, om zo tot een zo kritisch mogelijk besluit te komen.

2.1. Onderzoek: Groot aantal basisschoolkinderen met een stoornis

Als men naar het onderwijs gaat kijken bestaat de indruk dat er een opmerkelijke groei is ontstaan in het aantal kinderen met een stoornis.

In een onderzoek, uitgevoerd aan het VUB onder leiding van Prof. Dr. Wim Van den Broeck, door Eva Geerts en Kathleen Heyninck, is nagegaan hoeveel diagnoses er op dat moment voorkwamen in het klassieke onderwijs voor Vlaanderen en het Brussels hoofdstedelijke gewest. Door middel van een steekproef van 71 scholen, gespreid over de verschillende onderwijsnetten en ook geografisch, werd bij 11.715 studenten gekeken of er bij hen een diagnose werd geconstateerd, welke deze diagnose was, of de kans op een diagnose correleert met de thuistaal, de opleiding van vader en moeder, en het geslacht, alsook of de kans op een ander diagnose vergroot bij het hebben van een diagnose.

Uit resultaten blijkt dat 7.5% van alle leerlingen minstens één diagnose heeft: dat varieert van 3.5% in het eerste leerjaar tot 10.5% in het zesde leerjaar. Vanaf het vierde leerjaar is er geen toename meer. Deze cijfers zijn vrij hoog in vergelijking met international prevalentieonderzoek, vooral omdat er rekening moet worden gehouden met het feit dat in deze cijfers de leerlingen uit het buitengewoon onderwijs niet meegerekend worden, en omdat er in de eerste jaren van het secundair onderwijs nog een aantal bijkomende diagnoses gesteld worden. De meest voorkomende is dyslexie (2.8% globaal en in het zesde leerjaar 4.5%), op de voet gevolgd door ADHD (2.2% globaal en in het zesde leerjaar 3%). Het percentage kinderen met een diagnose autismespectrum ligt net zoals uit studies in het buitenland blijkt, hoger dan de 'oude' prevalentiecijfers (0.6%) laten vermoeden, nl. 1.25% globaal en 1.4% in het zesde leerjaar. 17% van de kinderen die een diagnose heeft, heeft meer dan één diagnose. Deze 'comorbiditeit' komt vooral tussen ADHD en dyslexie, tussen ADHD en autisme, en tussen dyslexie en dyscalculie" (Persbericht: Groot aantal stoornissen bij basisschoolkinderen, 2006).

Verder blijkt dat er aanzienlijke geslachtsverschillen bestaan: jongens hebben 4 keer zoveel kans op een diagnose ADHD in vergelijking met meisjes, jongens hebben 6 keer zoveel kans op autismespectrum als meisjes, jongens hebben 2.5 keer zoveel kans op dyslexie als meisjes, jongens hebben 3 keer zoveel kans op dysorthografie als meisjes, alleen voor dyscalculia hebben meisjes een hogere kans dan jongens, nl. 3.5 keer zoveel kans" (Persbericht: Groot aantal stoornissen bij basisschoolkinderen, 2006).

Het meest opvallend is dat de kans op een diagnose erg verschillend is naargelang de socio-economische achtergrond van de ouders (gemeten op grond van opleidingsniveau van vader en moeder). Kinderen van ouders die uitsluitend lager onderwijs gevolgd hebben, hebben de laagste kans op een diagnose (slechts 1%). Kinderen van ouders die secundair onderwijs gevolgd hebben, hebben in vergelijking met de eerste groep 10 keer zoveel kans op een diagnose (15%). Opvallend en onverwacht blijkt dat de kans op een diagnose bij kinderen van ouders die universitair onderwijs gevolgd hebben niet erg verhoogd is t.o.v. de eerste groep, nl. 3 keer zoveel kans (3 à 4%). Hieruit blijkt dat het fenomeen van de diagnoses in hoofdzaak een middenklasse verschijnsel is. Kinderen uit de laagste sociale klasse hebben zelden of nooit een diagnose, en ook in de hoogste sociale klasse komen diagnoses veel minder voor dan in de middenklasse. De kans dat kinderen die een andere thuistaal spreken dan het Nederland seen diagnose toegewezen krijgen is half zo groot als de kans van kinderen die thuis Nederlands spreken”(Persbericht: Groot aantal stoornissen bij basisschoolkinderen, 2006).

De conclusie die we uit bovenstaande onderzoeksgegevens (VUB, 2006) kunnen trekken, is samen te vatten met de term ‘ongelijkheid’.

De onderzoekers stelden vast dat een belangrijke factor van kansenongelijkheid de huidige praktijk van diagnosestelling is, alsook dat er gezocht moet worden naar een oplossing voor het verwijderen van deze ongelijkheid. Dit in een systeem waarbij alle kinderen in feite dezelfde opportuniteit moeten hebben om gediagnosticeerd te worden. Dit kan volgens hen het beste gebeuren door het beheer toe te vertrouwen van alle voor het onderwijs relevante diagnostiek (in het kader van zgn. Handelingsgerichte diagnostiek) aan het CLB (Centrum Voor Leerlingenbegeleiding).

2.2. Terugkoppeling van de resultaten naar het hoofdthema

Wanneer we bovenstaand onderzoek gaan terugkoppelen naar het hoofdthema van dit eindwerk, kunnen we een volgende conclusie vaststellen. Uitgaande van de bevindingen van bovenstaand onderzoek door het VUB, kan er geconcludeerd worden dat stoornissen vooral bij de middenklassen vastgesteld worden. Dit lijkt dan ook zeer logisch wanneer we de middenklasse van de dag van vandaag dieper gaan bekijken. Het begrip hyperparenting, waarbij de ouders willen dat hun kinderen presteren en daarom hun kinderen extreem gaan controleren, is een begrip dat we sterk bij de middenklasse tegenkomen. Dit heeft als gevolg dat men sneller de tekorten en stoornissen ziet vanuit de angst dat hun kind niet mee zal kunnen.

Hierdoor wordt wederom duidelijk dat men de prestatiegerichte maatschappij moet omvormen.

De ouders moet aangeleerd worden hoe ze de talenten van hun kinderen kunnen zien en aanmoedigen, in plaats van de focus te leggen op het falen van hun kinderen.

2.3. Moeite met leven of een moeilijk leven?

Woorden als psychosociale problemen, burn-out, stress en psychische stoornissen worden in het dagelijkse taalgebruik meer en meer gebruikt, het wordt niet meer beperkt tot het gebruik bij deskundigen.

Men zou hierdoor de vraag kunnen stellen of een diagnose van een bepaalde stoornis eerder tot een volgende stap in de evolutie behoort of dat het hier gaat over een effectieve stoornis?

Hier kunnen we wederom de evolutietheorie van Charles Darwin aanhalen in verband met de theorie rond de natuurlijke selectie.

Peeters (2004, pp. 99-100) stelt dat dit proces drie elementen vereist:

- *“Variatie tussen individuen van een soort in kenmerken van anatomie, fysiologie of gedrag;*
- *Minstens gedeeltelijke overerfbaarheid van deze kenmerken, waardoor ze in hun varianten aan volgende generaties worden doorgegeven;*
- *Selectiedruk vanuit de fysische of sociale omgeving: niet ieder individueel exemplaar van een soort is gegeven zijn specifieke kenmerken even goed uitgerust om te overleven en zich voort te planten”.*

Peeters (2004) verwijst in zijn artikel naar Dennett (1995) die de algoritmische onvermijdelijkheid omschrijft als een selectiviteit van die varianten die het meeste aandeel brengen tot procreatie en overleving in de volgende generaties veelvuldiger gerepresenteerd worden. Waarbij deze bevorderlijk uitgekozen varianten ‘*adaptief*’ zijn.

Dit geëvolueerd mechanisme (of adaptatie) is een overgeërfde eigenschap. Het is een eigenschap dat binnen een bepaald ras frequent voorkomt, doordat het door natuurlijke selectie is uitgefilterd en behouden uit de vroegere generaties. Dit omdat het in functie stond tot de oplossing van een specifiek voortplantings- of overlevingsprobleem, zo verwijst Peeters (2004) naar Tooby & Cosmides (1992).

Zo is het volgens evolutionaire normen dat een aantal manifestaties, die we klassiek gezien zouden aanwijzen als ‘stoornissen’ of ‘afwijkingen’, dat nadrukkelijk niet. Dit is het duidelijkste bij de fysiologische geëvolueerde mechanismen. Denk maar aan de zwangerschapsmisselijkheid, die op het eerste zicht zou lijken op een afwijking, omdat het als onaangenaam wordt ervaren. Niets is minder waar, dit fenomeen zou in feite evolutionair adaptief zijn. Door deze zwangerschapsmisselijkheid wordt de vrouw ervan weerhouden om specifieke soorten etenswaren te verorberen die schadelijk zouden kunnen zijn voor het embryo, zo stelt Peeters (2004) die verwijst naar Profet (1992). Onmiddellijk wordt ook duidelijk waarom deze manifestatie doorheen de zwangerschap stilaan verbetert, de eerste drie maanden is namelijk de periode waarin het embryo het kwetsbaarste is voor toxines.

Wanneer men het voorbeeld van de zwangerschapsmisselijkheid en de theorie rond adaptatie in het achterhoofd houdt, kan men ook eens stil blijven staan bij de pathologische problemen van onze maatschappij. Aansluitend de gedachte dat het leven niet stil staat en we continue in een stroom van verandering leven en de wereld om ons heen voortdurend verandert. Deze punten maakt dat het aangeraden is om bij jezelf te raden te gaan en eens na te denken over hoe de wereld de dag van vandaag in elkaar steekt. Kan het dan misschien niet zijn dat wij als mens verder evolueren, om zo te overleven in een wereld van de toekomst? Denk bijvoorbeeld aan de opwarming van de aarde, die logischerwijs voor grote veranderingen in onze wereld kan zorgen. Zou het niet mogelijk kunnen zijn dat omwille van dit toekomstperspectief, we als mens via de natuurlijke selectie ons hierop voorbereiden? Dit kan leiden tot het resultaat dat de personen die we nu zien als iemand met een ‘stoornis’ of ‘afwijking’, in principe geëvolueerde eigenschappen vertonen die we in onze toekomst nodig zullen hebben? Denk hierbij aan het groot empathisch vermogen dat bijvoorbeeld hoogsensitieve kinderen met zich meedragen en daardoor betere beslissingen kunnen nemen in verband met natuurbehoud. Dat door hen de focus rond consumptie stilaan meer op de achtergrond verdwijnt en de focus wordt gelegd op vrede; natuurbehoud; delen; etc.

Ook wanneer men de hedendaagse stressvolle maatschappij erbij neemt, die tot resultaten leidt met vele burn-outs; depressie; ... kunnen de stoornissen misschien wel een reactie hierop zijn.

Het kan een reactie zijn op de bewustzijnsverruiming van de mens, om zo naar een volgende stap in ons bestaan te gaan. Wanneer we de geschiedenis er dan nog eens bij halen, is dit niet zo een rare gedachtegang. De geschiedenis zelf haalt verschillende stappen in onze evolutie aan:

v.m. Chr.	Tijd van...	andere indelingen			
9000	jagers en boeren	prehistorie	steentijd	oude steentijd	
8000				middensteentijd	
7000				nieuwe steentijd	
6000					
5000					
4000				Grieken en Romeinen	oudheid
3000	ijzertijd				
2000	klassieke oudheid	Romeinse tijd			
1000					
500					
0					
100	monniken en ridders	middeleeuwen	vroeg middeleeuwen		
200					
300					
400					
500					
600					
700	steden en staten	middeleeuwen	hoge middeleeuwen		
800					
900					
1000					
1100					
1200					
1300	ontdekkers en hervormers	nieuwe tijd	vroeg moderne tijd	renaissance	
1400				Gouden Eeuw	
1500				verlichting	
1600				moderne tijd	industrialisatie
1700					
1800					
1900	de wereldoorlogen				
2000					televisie en computers
heden	eigentijdse geschiedenis				
toekomst					

Wat is de volgende stap in onze evolutie? Kunnen het misschien dan toch deze nieuwtijdskinderen zijn? Kan het zijn dat deze kinderen die gediagnosticeerd worden met een stoornis, eigenlijk geen 'tekorten' hebben, maar 'mogelijkheden' waar anderen niet over beschikken en die bovendien 'nuttig' kunnen zijn voor de uitdagingen van vandaag en morgen?

2.4. Tegenstanders: Angst voor overdiagnostiek is ongefundeerd

Wat denken eventuele tegenstanders hier nu over? Wat is hun insteek rond deze problematiek? Waarom denken zij dat dergelijke stoornissen wel gediagnosticeerd moeten worden als een tekort en dus verholpen moeten worden?

Rodrigues Pereira, Kooij en Buitelaar (2011) bekritisieren de stelling die stelt dat ADHD een modediagnose zou zijn die artsen veel te snel stellen. Tegenwoordig verschijnt deze stelling vaak in de media. Dit zou leiden tot verschillende gevolgen, zoals: het stoppen van de medicatie en de onzekerheid bij patiënten, met disfunctioneren tot gevolg. Zij vinden dat het tijd is voor nuanceren.

Tegenwoordig stelt men ADHD niet meer voor als een aanhoudend invaliderende handicap waarbij medicatie een belangrijke rol vervult, maar wordt het steeds vaker afgedaan als modeverschijnsel. Men zou als hulpverlener of ouder de moeilijkheid en het falen van kinderen snel met een pilletje willen wegwerken, en dit uit gemakzucht van de opvoeders.

Echter moet gewezen worden op de erfelijkheid rond deze stoornis, waarbij men levenslang klachten vertoont en dit disfunctioneren kan veroorzaken. Personen met ADHD ondervinden allerlei problemen, zoals: leer-, werk- en relatieproblemen. Dit doordat ze als het ware onder hun intellectuele niveau presteren, wat tot allerlei gevolgen kan leiden, denk aan het sneller ontslagen worden, een slechtere gezondheid, en ze doen het over het algemeen duidelijk minder goed dan mensen zonder ADHD. Deze feiten haalt men stelselmatig uit bevolkingsonderzoeken zoals het Nemesis-2-onderzoek naar impulsstoornissen van het Trimbos-instituut te Nederland, alsook uit follow-uponderzoek.

Bij tweederde van de personen die een diagnose van ADHD hebben toebedeeld gekregen gaat de diagnose gepaard met andere psychiatrische stoornissen zoals dyslexie, angst, gedragsstoornissen, slaapproblemen, depressie en verslaving. Bij volwassenen ziet men vaak drie bijkomende stoornissen. Hierdoor hebben ze buiten een goede diagnostiek en behandeling voor ADHD, ook recht op een goede diagnostiek en behandeling voor deze andere stoornissen.

De media stelt ook de betrouwbaarheid rond de diagnose van ADHD in vraag. Als reactie hierop geven bovengenoemde auteurs volgende respons:

“Hoe vreemd dit ook moge klinken, een keiharde test is er voor geen enkele psychiatrische diagnose, zelfs niet voor schizofrenie of autisme. De diagnose ADHD is vaktechnisch even goed onderbouwd als andere psychiatrische stoornissen.”(Rodrigues Pereira, Kooij en Buitelaar, 2011, p. 130)

We zouden ons de vraag kunnen stellen of er dan toch sprake is van een hype, zoals men zo vaak beweert. Wederom zeggen Rodrigues Pereira, Kooij en Buitelaar (2011) hier duidelijk nee. Zij stellen vast dat de toename van de ADHD-diagnoses bij kinderen, alsook bij volwassenen, gelinkt is aan de toegenomen kennis en behandelingsmogelijkheden.

Zij verwijzen naar een interview door Medisch Contact met de Amerikaanse psychiater Allen Frances die stelt dat de vierde versie van de DSM een aandeel heeft in de ADHD-epidemie de dag van vandaag. Een verruiming van de diagnostische criteria leiden uiteraard tot een verhoging van de administratieve prevalentie van ADHD. Echter is het niet zo dat de criteria genoemd in de DSM-IV verruimd zijn tegenover de voorgaande versies.

In feite kan men volgens hen op de vraag of de ADHD-diagnoses te vaak worden gesteld, enkel beantwoord worden door solide cijfers over het voorkomen van ADHD in Nederland tegenover het aantal behandelde patiënten te zetten.

Als men de cijfers rond het voorkomen van ADHD bekijkt, stelt men vast dat het bij vijf procent van de kinderen en drie tot vier procent bij de volwassenen voorkomt. Deze cijfers zijn voornamelijk gebaseerd op de hoeveelheid ADHD-medicijnen die worden voorgeschreven in Nederland. Het medicijngebruik vormt hierbij een afspiegeling van het aantal diagnoses, al is het niet zo dat iedere ADHD'er medicatie gebruikt. Wanneer men deze percentages bekijkt kan men dus niet spreken van een overdiagnostiek. De cijfers zouden eerder aantonen dat ADHD nog steeds niet voldoende wordt herkend en behandeld. De toename, waarover men het in de media heeft, is dus, voorbeding op zorgvuldige wijze tot stand gekomen, gewenst.

Er zijn uiteraard onder de diagnoses een aantal fout-positieven, maar hier is voorlopig nog niet echt onderzoek naar verricht.

Het belang van zorgvuldige diagnostiek moet volgens Rodrigues Pereira, Kooij en Buitelaar (2011) worden aangekaart. Volgens hen zou deze diagnostiek van ADHD bestaan uit onderzoek van de patiënt, de leeftijd van aanvang, het chronisch disfunctioneren, de ernst van de symptomen en aangevuld met informatie van de familie over de aanwezigheid van ADHD-symptomen. Hierbij kunnen verscheidene gestructureerde interviews worden geraadpleegd, onder andere: K-SADS, SCICA, DISC. Alsook hoort men gericht onderzoek te verrichten naar de comorbide stoornissen.

Deze visie mag natuurlijk niet zomaar weggegooid worden, maar moet met veel aandacht naar gekeken worden en dan vergeleken worden met de andere visies die in dit eindwerk aangehaald worden. Op die manier moet men bij zichzelf na te gaan met welke visies men eens is en zo tot een potentiële nieuwe eigen visie te komen.

Tijdens dit hoofdstuk werden een aantal cijfers betreffende dit onderwerp nagegaan en met elkaar vergeleken. Zo konden we onder andere, vanuit de bevindingen van het onderzoek van het VUB, concluderen dat 'stoornissen' vooral een fenomeen is die bij de middenklassen behoren. Vervolgens werd wederom een evolutionaire visie geformuleerd. Als laatste werd er even een blik geworpen op de visie van enkele tegenstanders, om zo dergelijke gedachten ook mee te nemen en een goede vergelijking te kunnen maken met verscheidene denkbeelden. Zo wordt men geprikkeld om bij zichzelf na te gaan, wat de eigen gedachten hieromtrent zijn.

Nu we stilgestaan hebben bij verschillende stoornissen, een evolutionaire visie en enkele cijfers met elkaar hebben vergeleken, kan er nagegaan worden op wat voor manier we met dergelijke problematiek onze maatschappij omgaan. Wat wordt er klinisch aangeraden en wat zijn eventuele alternatieve methoden om hier mee om te gaan?

3. Pedagogische invalshoek, een andere kijk op ‘problemen’

“Lieve Sint

Ik ben een kind van deze tijd en wil vanuit mijn hart iets kwijt.

Ik wil U van alles vragen. Haak niet af het is geen klagen.

Luister want ik heb echt iets te vertellen, zonder actie blijft het kwellen.

Mag ik ontdekken wat mijn talenten zijn?

Die wil ik ontwikkelen dat lijkt mij zo fijn.

Ik zou van alles willen ontdekken en proberen, zodat ik begrijp waarvoor ik wil leren.

Dat nodigt mij uit om verder te groeien van alles te leren en open te bloeien.

Geloof U in mij? Ook als ik niet presteer? Omdat ik misschien wel graag anders leer.

In verbinding met wie ik ben en wat ik kan want daar krijg ik vertrouwen van. Dan klopt het met mijn gevoel. Begrijpt U wat ik bedoel?

De school, mijn ouders bepalen wat ik moet doen.

Ik pas mij aan ‘uit goed fatsoen’!

Weten jullie dat ik mij zelf in die aanpassing verlaat!!

Door volwassenen goed gepraat.....

Ga zo maar door.... Wie geeft gehoor?

Ik doe en leer nu tegen mijn gevoel.

In mijn lichaam onrust en gewoel.

Ik weet niet beter ‘naar school gaan moet’, ik pas mij wel aan en houdt mij zoet.

Ik heb andere dromen waarvoor ik op school wil komen.

Het lijkt dat ik voor inspectie moet presteren.....

Mag ik dan niet voor mijzelf leren?

In plaats van controle door toetsen wens ik vertrouwen! Daar kan ik mijn toekomst op bouwen.

Ik wens dat een leerkracht vanuit zijn/haar talent en hart kan doceren, dat voelt zo veel fijner dan met de druk van presteren.

Vertrouw en prestaties zullen als vanzelf herrijzen. Vanuit talent en kracht zonder bewijzen.

Scholen blijven maar doorgaan in een ‘verouderd systeem’. Zij ‘bedenken’ wat goed is dat is nu juist het probleem.

Wij hebben verzachting nodig in deze tijd. Rust in mijn hoofd, die druk wil ik kwijt.

Sint, luistert U naar de behoeften van kinderen?

Zodat het hun ontwikkeling niet kan hinderen.

Ik wens te leren ‘gelukkig te zijn’, nu ligt meeste aandacht op het brein.

De wereld overvoedt ons elke dag weer. Het hoofd overvol keer op keer.

Ik heb naast mijn hoofd ook een lichaam en gevoel. Begrijpt U Sint wat ik bedoel?

Moeten, moeten, stress om gek van te worden, ADHD, ontevreden leerkrachten, chaos, onrust en geen orde.

Sint, kunt U hier iets aan doen? Ik hoef geen cadeaus in mijn schoen.

Weet U Sint dat vele kinderen ‘stille’ of ‘bestempelde’ getuigen zijn. Niet kunnen verwoorden maar met dezelfde pijn.

Hoe kan je een kind erkennen? Die zijn of haar kleur wenst te bekennen.

Ik wil graag zijn wie ik ben door te ontdekken wie ik ben. Daar heb ik in het leven op te vertrouwen de rest komt wel goed als ik van mijzelf kan houden. Elk compliment doet mij zo groeien, graag meer dan één per dag om te bloeien.

*Ik ben een kind. Volwassen mensen hebben **LEF** nodig om te creëren wat voor ons NU nodig is om te leren.*

*Wie heeft **LEF**? kwetsbaar te zijn? zijn hart te volgen? naar de boodschap van kinderen te luisteren? Om eerlijk naar zichzelf te kijken? Om zo het onderwijs te verrijken?*

Wie creëert de ruimte, heeft het vertrouwen om NU vernieuwend onderwijs te gaan bouwen?

IK voel mij opgelucht na het uiten van mijn wensen en het stellen van mijn vragen. Ik kan U zeggen dat ik, en vele kinderen zullen helpen ‘de stenen’ voor vernieuwing te dragen.

Liefs en xxxx, kind van deze tijd”.

Indra Tulling-Weeda (2013)

3.1. Klassieke methoden

Eerst horen we even stil te staan bij de klassieke methoden die worden toegepast in verband met de behandeling, omgang, etc. bij kinderen met een stoornis. Hoe komt men juist tot een diagnose? Welke methoden worden er dan onder andere klassiekerwijs toegepast bij deze diagnoses?

3.1.1. DSM-V (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders)

Op de website van de American Psychiatric Association (2014) wordt de nieuwste versie van de DSM als volgt omschreven: de DSM-V is de nieuwste editie van de classificatiemethode voor stoornissen gebruikt door psychologische deskundigen en bevat voor elke psychologische stoornis een lijst met criteria, die de deskundigen kunnen helpen bij het stellen van een diagnose. De vorige editie, DSM-IV, werd gebruikt door deskundigen in verschillende contexten, onder andere door psychiaters, psychologen, sociaal werkers, verplegers, therapeuten, alsook door clinicussen en onderzoekers van vele verschillende oriëntaties (bijvoorbeeld biologisch, psychodynamisch, cognitief, gedrag, familiesystemen, ...). Als aanvulling op de gedetailleerde omschrijvingen en diagnostische criteria, is het ook een noodzakelijk middel voor het verzamelen van en communiceren van correcte publieke gezondheidsstatistieken in verband met de diagnoses van psychologische stoornissen.

Concreet houdt dit dus in dat de DSM-V als middel wordt gebruikt bij het bepalen van een specifieke stoornis bij een persoon. Dit is DE tool die de deskundigen zullen raadplegen wanneer ze in contact komen met een nieuwe cliënt.

Men gaat hierbij na in welke graad een kind emotionele en gedragsproblemen vertoont. Er wordt daarbij van twee dimensies in het probleemgedrag uit gegaan:

- Internalisatiestoornissen: het kind heeft het hierbij hoofdzakelijk het moeilijkste en niet allereerst zijn milieu (die hier uiteraard wel bezorgd over kunnen zijn).
- Externalisatiestoornissen: voornamelijk het milieu heeft moeilijkheden met de gedragingen die het kind stelt (denk aan vechten, delinquentie, niet luisteren ...)(Meurs, 2013-2014).

3.1.2. Klassieke methoden van begeleiding en behandeling bij stoornissen

Lieshout (2009) stelt bijvoorbeeld dat ADHD een permanente begeleiding en behandeling vraagt en maakt een onderscheid tussen psycho-educatie, medicatie, continente gedragstherapie, cognitieve gedragstherapie, ouderbegeleiding, leerkrachtbegeleiding, de multimodale behandeling en alternatieve behandelwijzen (deze laatste wordt onder 3.2. omschreven). De behandeling bij ODD vraagt dan weer een keuze tussen ambulante en klinische behandeling, dit op basis van de ernst van het probleem en de opvoedingsbelasting. Zo heeft ook de bereidwilligheid en het vermogen van de ouders om een adequaat aandeel te leveren hierop zijn invloed. Zowel bij ODD als CD gaat het meestal om een langdurige behandeling, omwille van de hardnekkigheid van deze stoornissen. Voorbeelden van behandelingen bij ODD zijn o.a.: psycho-educatie, gedragstherapie (in samenwerking met de ouders), voorlichting aan de ouders, een gezinstherapie of oudertraining, training in probleemoplossende vaardigheden, etc. In het kader van Autisme worden dan weer allerlei strategieën aangeleerd rond de omgang ermee, waarbij een ontwikkelingsgerichte benadering centraal staat.

Hiermee wordt onmiddellijk duidelijk hoe groot de omvang is van het aantal behandelingsmethoden en -strategieën. Dat de ouders verward zijn en dus niet direct weten wat nu de juiste weg is in de opvoeding van hun kind, lijkt dan ook logisch. Hier moet dan ook het belang van onderzoek naar informatie en de zoektocht naar verscheidene deskundigen worden aangekaart. Als ouder is het belangrijk om zo veel mogelijk informatie te verzamelen over hun kind

en de diagnose die men aan het kind toekent, om zo tot de best mogelijke en minst ingrijpende methoden te komen waar men zowel als ouder en als kind zich goed bij kan voelen.

3.2. Alternatieve methoden

Door bovenstaand gedicht wordt het nog maar eens bevestigd hoeveel nood er is aan een andere kijk op de wereld en zijn kinderen. Zo stelt Lieshout (2009) dat er in de omgang met jongeren met problemen geen wezenlijk verschil is met die van andere jongeren, maar dat het verschil vooral ligt in het bewuster, diepgaander, strategischer, krachtiger en consequenter inzetten van alle opvoedingsmaatregelen. Het gedrag van de jongeren met een stoornis valt niet op de vertrouwde manier te corrigeren, omdat het gedrag vaak niet moedwillig of bewust is. Deze jongeren moeten hierin begeleid worden, zodat ze hun gedrag kunnen omzetten naar het gewenste gedrag. Uiteraard vergt deze veel inspanning van beide partijen, ouders en jongere. Omdat het eigen probleemoplossend en structurerend vermogen van de jongere tekort schiet, bestaat de aanpak uit een overdosering aan attentie, steun, positiviteit, ondersteuning en structuur. Jongeren die vanwege hun stoornis extra grenzen nodig hebben, hebben ook nood aan extra compassie en warmte alsook een nadrukkelijk zoeken naar hun positieve aanleg en kwaliteiten.

Omdat er al heel wat alternatieven zijn ontwikkeld in de omgang met deze speciale kinderen, geef ik hieronder van de meest bekende en onderstaand vernoemde alternatieve organisaties meer uitleg over hun visie.

3.2.1. Vlinderwijze school

In deze school staat een holistische visie op begeleiding, onderwijs en ondersteuning waarin het kind met zijn talenten naar voren komt centraal. Het is een visie die de nieuwtijdskinderen ondersteunt. Zoals in elke andere school worden de rechten van het kind gerespecteerd maar wordt het kind ook zo behandeld waarin het als een volwaardige teamspeler naar voren treedt om zo te evolueren in gelijkwaardigheid.

Zij ondersteunen de taalontwikkeling via meervoudige intelligentie waarin het kind met zijn talenten of kwaliteiten centraal staat en zich zo kan vormen in zijn totaliteit. Ze gaan uit van het creëren van een uitdagende leef- en werkomgeving, waarin het spelend leren stilaan overloopt in ervaringsgericht leren. Het is een holistische benadering van pedagogie die de principes van ervaringsgericht -, adaptief-, en inclusief onderwijs hanteren.

Alle partijen krijgen de ruimte om zich op een educatieve (Op de website van de Vlinderwijze school (2013) wordt er verwezen naar Marijke Sluyter, die het als volgt omschrijft: *“Educatie is onderwijs dat leeft, de creativiteit prikkelt en een reële uitwisseling tussen leerkracht en leerling aanmoedigt. Leidraad is de verbondenheid van het kind met zichzelf, de ander en de wereld, de functieontwikkeling is het uitgangspunt, de mogelijkheden van het dagelijks leven zijn het leermateriaal”*.) wijze hun diepst liggende dromen te ontdekken, innovatief om te vormen en zo uit te stralen.

De school werkt zo veel mogelijk vanuit meervoudige intelligenties, die men apart kan bekijken maar uiteraard allen verweven zijn met elkaar. Ieder kind heeft bepaalde uitgesproken kwaliteiten of vaardigheden. Hierin bieden zij een brede waaier aan van opvoedingsmethodieken zodat elk kind vanuit zijn eigen talenten en interesses kan benaderd worden. De meervoudige intelligenties houden volgende intelligenties in: muzikaal en ritmische intelligentie, lichamelijke en kinesthetische intelligentie, verbaal-linguïstische intelligentie, logisch-mathematische intelligentie, naturalistische-ecologische intelligentie, emotionele intelligentie, interpersoonlijke intelligentie, intuïtieve intelligentie, visueel-ruimtelijke intelligentie, praktische en co-creatieve intelligentie & wereldburgerschap multiculturalisme.

Ook stimuleert de school een evenwichtige ontwikkeling van de linker- en rechterhersenhelft, zodat het kan leiden tot een zo concreet mogelijke talentenontwikkeling bij ieder kind. Een ander uitgangspunt waar ze vanuit werken is het stressvrij opvoeden via relaxatie en massage. De kinderen worden begeleid om in elk denkbare stresssituatie toch een zekere innerlijke rust te bewaren en dan vanuit een neutrale instelling keuzes te maken, waarmee men in deze samenleving wel degelijk mee in contact zal komen (Vlinderwijs, 2013).

3.2.2. Steinerpedagogie

Deze betreft een onderwijsvorm waarbij men lesgeeft vanuit de mens- en ontwikkelingsvisie van de antroposofie. Dit is een filosofie waaruit men inspiratie haalt maar die zelf niet onderwezen wordt. Het onderwijs legt de focus op de vorming van de persoonlijkheid, bijhorend de sociale vorming. Het doel ligt erin dat het kind zich in zijn geheel vrij en evenwichtig kan ontwikkelen. Het gaat om een harmonieuze groei van het mentale (hoofd), de gevoelens (hart) en het handelen /uitvoeren (handen).

Om dit alles te kunnen verwezenlijken houden ze rekening met de ontwikkelingsfasen van de mens. Deze fasen kunnen ingedeeld worden in periodes van zeven jaar, die elk hun eigen aanpak vragen voor een optimale ontwikkeling. Afhankelijk van in welke fasen een kind zich bevindt, zal er in het onderwijs meer nadruk gelegd worden op de ontwikkeling van: de motoriek, het gevoelsleven als basis voor het sociale en het creatieve, het onbevooroordeeld denk- en oordeelsvermogen. Op deze wijze wordt er in de opvoeding en het onderwijs een basis bij het kind gelegd dat mee zorgt voor een innerlijke vrijheid, verantwoordelijkheid en moraliteit.

De persoonlijke groei van elk individueel kind staat bij hen centraal. Men kijkt naar de persoon van het kind en niet naar zijn context of milieu. De Steinerpedagogie wordt gezien als de kunst van het herkennen wat kinderen aan verborgen ambities met zich meebrengen en de kunst om een sfeer te scheppen waarin de kinderen zich kunnen ontplooien.

Wanneer we algemeen gezien het onderwijs gaan bekijken is deze voornamelijk gericht op het aanleren van kennis en vaardigheden voorbereid aan de maatschappij kan gaan deelnemen. De Steinerpedagogie stelt echter dat het niet te voorspellen valt hoe die maatschappij eruit zal gaan zien en zal zich daardoor voornamelijk focussen op eigenschappen die voor het kind zelf van belang zijn om zichzelf blijvend te kunnen en willen ontwikkelen. Bij hen is dus hun leerplan zo opgebouwd dat elk vak met hun onderlinge samenhang deze groei ondersteunen. De leerling wordt als het ware uitgedaagd om zijn eigen persoonlijkheid te ontplooien, met de leerstof als middel tot het ontwikkelen als doel.

Op een Steinerschool worden alle basisvakken meegegeven als voorbereiding en toegang tot het hogere onderwijs en beroepsvoorbereiding. Hiernaast bieden deze scholen ook een groot gamma aan creatieve en ambachtelijke vakken aan die de kunstzinnigheid stimuleren alsook een bredere en evenwichtige persoonlijkheidsontwikkeling bevorderen (Federatie Steinerscholen, 2014).

3.2.3. Freinetpedagogie

Deze pedagogie is gebaseerd op de visie van Celestine Freinet (1896-1966) die er van uit gaat dat leren leuk is, tenminste als je vertrekt vanuit de interesses en ervaringen van de kinderen zelf. Het is vanuit deze visie dat de leerstof dan ook gekoppeld wordt aan wat de kinderen zelf naar voren brengen in een kringgesprek en in vrije teksten.

De gedachten van Freinet dringen op de dag van vandaag steeds meer door in het onderwijs en de maatschappij. De reden van dit gegeven ligt in de invoering van eindtermen en ontwikkelingsdoelen. Elke school heeft zo zijn eigen autonomie in zijn werking maar moet de opgelegde ontwikkelingsdoelen en eindtermen nastreven. Deze eindtermen en ontwikkelingsdoelen worden opgelegd vanuit het ministerie en zijn een duidelijke vertaling van de

visie van Freinet. Om dit aan te kunnen tonen moeten we onze aandacht richten op het belang dat aan deze doelen wordt gehecht met betrekking tot het aansluiten bij de leefwereld van kinderen, het leren zoeken, de attentie die uitgaat naar het leren 'leren', het vinden en aanwenden van informatie, het inbedden van materie in realistische contexten, het accent dat wordt gelegd op sociale en emotionele ontplooiing, ...

Aanvullende termen die in het onderwijs vandaag ook naar boven rijzen, zijn de termen welbevinden en betrokkenheid. Kinderen zouden maar iets kunnen leren als ze zich goed voelen in hun vel en wanneer ze zich tot de aangeboden leerstof betrokken voelen.

Als men met bovenstaande rekening houdt kan er gezegd worden dat er in het Freinetonderwijs de huidige tendensen wel degelijk gerealiseerd worden.

Wanneer men het heeft over **ontwikkelingsdoelen**, gaat dit over minimumdoelstellingen op het vlak van attitudes, capaciteiten, inzichten en kennis die het onderwijs betrekken tot zijn studenten moet nastreven. Het is niet noodzakelijk dat deze ook effectief verwezenlijkt worden.

Het begrip **eindtermen** gaat over de minimumdoelstellingen met betrekking tot boven vermelde ontwikkelingsdoelen die het onderwijs bij elke student moet nastreven. Deze moeten echter wel verwezenlijkt zijn op het einde van het primaire onderwijs (Federatie Freinetscholen, 2014).

De Freinetschool de Vlindertuin (2014) vult bovenstaande visie verder aan. Voor hen is onderwijs erop gericht dat er een volwaardige persoonlijkheid bij de kinderen ontwikkeld wordt. De school start vanuit 31 varianten, die verdeeld zijn onder drie groepen: reactie van het kind, de aard van het kind en opvoedende technieken zoals deze benoemd zijn door Celestine Freinet, om bovenstaande doelstelling te kunnen verwezenlijken.

Dankzij de Freinettechnieken kunnen ze bovenvermelde varianten omzetten tot daadwerkelijk onderwijs. In deze school zullen zij in de dagelijkse praktijk voornamelijk volgende uitgangspunten uitwerken.

Zij vertrekken van de gedachte dat kinderen leren vanuit hun ervaringen. Doorheen heel de dag worden de ervaringen vanuit een goede communicatie in groep gebracht, dit komt onder andere aan bod in: klasraden, praatronden, doorgeven van informatie aan andere groepen, kringmomenten. Zo delen de kinderen hun ervaringen mee met anderen via bijvoorbeeld de schoolkrant.

Vanuit de ervaringen die de kinderen meemaken rijzen heel wat vragen op. De doelstelling hier is dat de kinderen dan zelf aan de slag gaan om antwoorden te zoeken en hier dus geen pasklare antwoorden op krijgen, met andere woorden gaan ze op zelfstandig onderzoek. Deze zelfstandigheid die de kinderen in deze school ontwikkelen is een ontwikkelingsproces waarbij verschillende aspecten aan bod komen: plannen, kiezen, resultaten bespreken, soms opnieuw aan de slag gaan en feedback aanvaarden.

Zo leren zij zeer zelfstandig hun weg zoeken, al kunnen ze uiteraard niet alles alleen. Ze kunnen ook leren van elkaar dankzij de coöperatieve klasorganisatie die hier heerst. Ze krijgen hier de mogelijkheid om elkaar te helpen bij het individuele onderzoek, samen te overleggen wanneer ze in groep een onderzoek organiseren, alsook kunnen ze allerlei zaken bespreken tijdens de klasraad.

Bij deze vorm van werken is het van uiterst belang dat zij elkaars sterke en zwakkere kanten leren aanvaarden. Hierdoor krijgen ze de kans zichzelf te zijn en hun eigen kwaliteiten te ontdekken, deze te uiten en ook te verruimen dankzij de vorm van vrije expressie. Zij krijgen tijdens verschillende momenten de kans zich vrij te uiten in taal, vrije tekst, ateliers, ...

Men moet steeds bedenken dat kinderen zich uiten op verscheidene vlakken, wat differente reacties teweeg kan brengen bij de anderen. Ze gebruiken verschillende communicatievormen

zoals klasraad, woordrapport en de axenroos om elkaar en de leerkracht te evalueren, feedback te geven over het gedrag van elkaar en feedback te geven over de resultaten van een onderzoek.

3.2.4. Begeleiding van Nieuwetijdskinderen

Als we spreken van de nieuwetijdskinderen, spreken we van kinderen die heel bewust in het leven staan en belang hebben aan ruimte om zichzelf te ontdekken, onder gepaste begeleiding. Spijtig genoeg wordt hen die kans vaak nog niet gegeven. In onze huidige samenleving liggen bepaalde kwaliteiten duidelijk voorop (denk maar aan prestatiegericht werken), waardoor er andere kwaliteiten duidelijk op de achtergrond verdwijnen (zoals empathisch zijn). Volwassenen menen te weten wat kinderen horen te leren en wat niet en zullen dan ook vaak in hun plaats hierover beslissingen nemen. Kinderen krijgen hierdoor het gevoel dat er voor bepaalde kwaliteiten te weinig of zelfs geen ruimte is deze te ontwikkelen, wat tot logisch effect leidt van probleemgedrag op school en in de opvoeding. Als volwassenen horen wij echter hen te helpen met het ontplooiën van 'AL' hun kwaliteiten, dus ook empathie als hun kind dit belangrijk acht. Wanneer we de kinderen hierbij helpen en hen de ruimte geven zichzelf te zijn en hun hart te volgen, krijgen ze zo de kans in deze wereld hun taak op te nemen. Belangrijk is dat wij onze eigen meningen niet gaan opdringen bij onze kinderen, maar een open houding aannemen waardoor zij de kans krijgen zichzelf te uiten zoals ze feitelijk zijn. Alsook moet leren voor kinderen inspirerend en zinvol zijn, zij moeten kunnen verstaan waarom zij dat specifieke iets horen te leren. Liefst zo dicht mogelijk in de lijn met hun eigen innerlijke interesses. Onze eigen persoonlijke visie of waarheid kan hierbij uiteraard wel ondersteunend zijn. Tot slot is het van groot belang deze nieuwetijdskinderen voldoende te leren reflecteren over wat rond hen gebeurt. Dit onder andere omwille van hun ontzettend empathische aard en het haarfijn aanvoelen van de emoties van anderen, waarbij ze dus moeten leren hoe ze deze moeten benoemen en van zich af te zetten. Ook de vele prikkels die zij ontvangen moeten zij leren reguleren en hierbij kunnen we hen helpen door structuur aan te bieden. Rituelen werken immers kalmerend. Het wordt aangeraden hen te leren hoe ze zich kunnen ontspannen wanneer het even allemaal te veel wordt om zo gedragsproblemen te voorkomen die ze eventueel kunnen/zullen vertonen. Als opvoeder kan je hen hierbij helpen door met echte, volledige aandacht bij deze kinderen te zijn en duidelijk te benoemen wat ze ervaren, wat tot resultaat leidt dat ze minder stress zullen ervaren en op deze wijze stilaan hun plekje in de wereld kunnen innemen. Deze kinderen moeten een veilige omgeving aangeboden krijgen waarin ze zich durven uiten. Het is bij besluit dus van groot belang dat in het onderwijs en de opvoeding van vandaag men recht doet aan de eigenheid van het kind (Poland M., 2011).

3.2.5. Mindful Parenting

Mindfulness krijgt de laatste jaren steeds meer aandacht. Het is door deze recente aandacht, dat we deze alternatieve opvoedingsmanier ook eens horen te bekijken.

Van der Meulen, Hellemans en Bögels (2012) geven een uitgebreide uitleg over wat het juist allemaal inhoudt. Wanneer men stress ervaart in de opvoeding, kan men kiezen voor een training in mindful parenting. Deze training is een afgeleide van de verscheidene mindfulness-trainingen, die door Jon Kabat-Zinn en door Segal, Zilliams en Teasdale ontwikkeld zijn. Wanneer men mindfulness beoefent houdt dit in dat men op een bijzondere wijze oplettend is. De auteurs verwijzen naar Kabat-Zinn, 1994, die stelt dat men bewust aanwezig is in het hier en het nu en dit zonder te oordelen.

Van der Meulen, Hellemans en Bögels (2012) verwijzen naar Bögels e.a., 2008; Prinzie e.a., 2008; Dumas, 2005 die concreet een antwoord geven op de vraag hoe mindful parenting zou kunnen werken. Het is algemeen geweten dat ouders die stress ondervinden in de opvoeding, vaak zullen reageren op hun kind op een reactieve en verwerpende wijze, wat tot gevolg kan hebben dat men in een vicieuze cirkel terecht komt geleid door starre patronen van disharmonie en conflict. Deze negatieve vicieuze cirkel geeft op deze manier ingang tot geautomatiseerde gevoelens, gedachten en methodes van handelen. Het doel van mindful parenting ligt erin de ouders te leren een moment van bewustzijn te scheppen, alvorens zij op een automatische wijze gaan reageren op hun kind tijdens een stressvolle situatie. Door deze vorm van bewuste aandacht toe te passen, kunnen de ouders beter waarnemen wat er in feite echt gebeurt tijdens deze situatie. Op deze manier kunnen de geautomatiseerde reacties omgevormd worden tot keuzemogelijkheden in handelen. Wanneer de ouders hierdoor positiever en bewuster reageren op hun kinderen, kunnen negatieve patronen doorbroken worden.

3.2.6. Andere alternatieve behandelwijzen

Uiteraard bestaat er nog een ontzettend groot gamma aan interessante alternatieve behandelwijzen, denk maar aan: kleur-, geur en smaakstofvrije diëten, voedingssupplementen, EEG-bio-/neurofeedback ... Echter omdat ik het in mijn eindwerk voornamelijk wil hebben over de kijk op het gedrag van deze kinderen en welke methoden er zijn om met dit gedrag om te gaan, heb ik besloten om hier niet verder bij stil te staan.

Bij dit hoofdstuk werd er stilgestaan bij de verschillende methoden om met kinderen met een stoornis om te gaan, waarbij er eerst werd teruggeblikt op enkele klinische methoden en vervolgens verscheidene alternatieve methoden werden aangekaart.

4. Conclusie bij de verschillende invalshoeken

Door verscheidene invalshoeken met elkaar te vergelijken, alsook de pro en contra's tegenover elkaar te zetten, wordt het belang van een andere kijk naar stoornissen alleen maar bevestigd.

Eerst hebben we het psychosociale aspect rond stoornissen bekeken, waarbij we stil stonden bij de evolutietheorie van Darwin. Vanuit deze theorie zouden we kunnen stellen dat deze kinderen met een stoornis eerder nieuwtijdskinderen zijn en dus een volgende stap in onze evolutie zouden kunnen betekenen. Dat we in een overgang zitten van de eigen tijd naar ...? Waarbij deze kinderen eigenlijk niet over 'tekorten' beschikken, maar over 'mogelijkheden' die de anderen niet hebben en die bovendien 'nuttig' zouden kunnen zijn voor de uitdagingen van vandaag en morgen. Hierna stonden we even stil bij een aantal stoornissen die de dag van vandaag het meest voorkomen en worden gediagnosticeerd. Zo stonden we stil bij ADHD, ASS, ODD, CD, Hoogsensitiviteit en het begrip Nieuwtijdskinderen. Bij de eerste vier werd steeds het klassieke beeld van de stoornissen gegeven, gevolgd door een alternatieve manier van kijken. Dit om wederom duidelijk te maken dat deze kinderen niet alleen over 'tekorten' beschikken maar ook 'kwaliteiten' met zich meedragen en de kans moeten krijgen om deze te erkennen en verder te ontwikkelen. Na deze vier stoornissen stonden we even stil bij de begrippen Hoogsensitiviteit en Nieuwtijdskinderen. Dit zijn twee begrippen waarbij duidelijk wordt dat deze kinderen juist door hun hoog empathisch vermogen, bepaalde gedragingen gaan stellen die storend lijken en verklaard worden als een symptoom voor de één of andere stoornis. Dit is echter een verkeerd beeld en men zou aan hen beter wat strategieën zou aanleren om met deze heftige emoties om te gaan, in plaats van hen in een hokje te plaatsen en daardoor vooral op hun 'falen' te focussen in plaats van hun 'talenten'.

Vervolgens werd er stil gestaan bij de opmerkelijke groei van speciale kinderen in onze maatschappij. Via een onderzoek, uitgevoerd aan het VUB onder leiding van Prof. Dr. Wim Van den Broeck en door Eva Geerts en Kathleen Heyninck is afgenomen, werden een aantal cijfers rond het aantal basisschoolkinderen met een stoornis gegeven. Uit deze bevindingen konden we voornamelijk halen dat stoornissen een fenomeen uit de middenklassen is. Hierdoor werd wederom duidelijk dat men de prestatiegerichte maatschappij moet omvormen. De ouders moet aangeleerd worden hoe ze de talenten van hun kinderen kunnen zien en aanmoedigen, in plaats van de focus te leggen op het falen van hun kinderen. Hierna werd wederom teruggeblikt op het evolutionair denken en de toepassing hiervan op de nieuwtijdskinderen.

Een derde invalshoek waarbij we stil stonden, was die rond de pedagogische visies, waarbij men een andere kijk op 'problemen' probeert waar te maken. Hierbij moesten we eerst even stil staan bij de klassieke methoden die men nu het meest hanteert om de diagnoses van deze stoornissen te stellen, evenals welke klassieke behandelingen en begeleidingen hierbij dan worden aangereikt. We bekeken een aantal alternatieve methoden om met 'stoornissen' om te gaan. Zo stonden we stil bij de verschillende visies van verscheidene organisaties, de Vlinderwijze school; de Steinerpedagogie en de Freinetpedagogie. Alsook bij alternatieve methoden van begeleiding, de begeleiding van Nieuwtijdskinderen en Mindful Parenting. Zo werd het duidelijk dat er effectief een andere manier van kijken mogelijk is dat men dit dus zou kunnen doorvoeren naar een groter maatschappelijk beeld.

Tenslotte kunnen we uit de gegevens, die uit bovengenoemde invalshoeken naar boven kwamen, vaststellen dat er wel degelijk nood is naar een nieuwe manier van kijken. Hierbij verdwijnt de prestatiedrang/druk naar de achtergrond en worden de kwaliteiten/talenten van de kinderen naar de voorgrond geschoven. De focus wordt op mogelijkheden die bij deze kinderen horen vergroot en dus moeten we met hun evolutionaire voordelen aan de slag, in plaats van deze te negeren. Naar aanleiding van deze uitkomsten zullen hieronder een aantal veranderingsdoelen worden aangereikt om tot een andere manier van kijken te komen, alsook methoden waardoor de omgang met deze kinderen kan worden veranderd en dit op zowel micro-, meso- als macroniveau.

5. Veranderingsdoelen

Uit voorgaand besluit hebben we geconstateerd dat er nood is naar een nieuwe manier van kijken naar kinderen met een 'stoornis'. Ook in de omgang met hen moet er verandering worden gebracht. We moeten als het ware het begrip 'Hyperparenting' waarbij de ouders zeer prestatiegericht en controlerend hun kinderen gaan opvoeden (Van Crombrugge, 2012), omvormen tot een nieuwe manier van opvoeding. Hieronder worden een aantal veranderingsstrategieën toegereikt.

5.1. Veranderen van houding en gedrag ten opzichte van deze kinderen

Eerst en vooral is het belangrijk om de houding en het gedrag ten opzichte van deze 'speciale' kinderen te veranderen. Doorheen dit werk werd het duidelijk dat de manier van kijken naar deze 'speciale' kinderen, die op het moment het sterkst heerst het zien is van 'stoornissen' in plaats van het zien van de 'talenten'. Desondanks kunnen we duidelijk aantonen dat er ook andere manieren bestaan om naar deze kinderen te kijken en dit ook bevorderend is voor de relatie met hen, alsook hun bestaan in onze maatschappij.

In het boek Pedagogy 3000 van Paymal en Mazevet (2011) halen zij een uitspraak aan van John White, 2000 die het volgende vertelt:

A new humanity is emerging. It is characterized by a different psychology, based on the expression of feelings, not their repression. This is translated into loving solidarity, non-competitiveness or aggressiveness, using an integrated, multi-level logic, non-linear sequential anymore, in an inclusive-collective feeling of identity, no longer individual-isolated. (Paymal & Mazevet, 2011, p.20)

Een andere onderzoeker waar naar ze naar verwijzen is Daniel Jacob, 2000 die een nieuwe definitie probeert de vormen rond de empathie van deze nieuwtijdskinderen:

A basic definition of empathy is the capacity to understandm to be conscious of, to be sensitive to, and to indirectly experience the feelings, thoughts and experiences of others, without any form of direct communication with them. I simply call it the Art of Knowledge. Because of the great insecurity which prevails in certain family circles, the empathic child will use his capacity to homogenize and harmonize the emotions surrounding him, so as to make things more fluid. In a certain manner, he can become a tranquillizing energy in the middle of chaos.

These children are attentive to everyone and everything. For example: they know how their mother feels, they are disturbed when another child is mistreated, they are sad at the sight of an abandoned dog. They are worried for the children living on the street. They worry about their already deceased grandmother. They are aware of the pollution and the deterioration of the environment, of the economic and political problems. They are sensitive to disasters. Nothing eludes them. Even the little ones react with great emotion to situations of injustice and unfairness; in films, in the family environment, in front of the News or certain disturbing photographs. They are concerned for others, for animals, plants, rivers, stones, the earth...(Paymal & Mazevet, 2011, pp.19-20)

De conclusie die uit bovenstaande uitspraken gesteld kunnen worden, is dat de onderzoekers spreken over een verschuiving in onze menselijke evolutie en de mogelijkheid aanreiken van een nieuwe evolutie namelijk 'de Homo noeticus' of 'de bewuste mens'.

Evenals zijn er vier belangrijke punten die de aandacht nodig hebben:

- Deze veranderingen zijn over heel de wereld waargenomen, alsook in alle socio-economische en culturele milieus.
- Het aantal jonge kinderen dat deze karakteristieken vertonen is in een stabiele en snelle groei. Er wordt geschat dat er sinds 2006 ongeveer de meerderheid van de pasgeborenen deze karakteristieken vertonen.
- De snelheid van de intrinsieke, kwalitatieve veranderingen valt op.
- Al deze veranderingen impliceren buitengewone projecties voor de toekomst (Paymal & Mazevet, 2011).

Wanneer we dus onze manier van kijken veranderen naar een evolutionaire visie, waarin de 'talenten' worden gezien en erkend, kunnen we deze kinderen beter ondersteunen in hun 'anders' zijn, door onder andere alternatieve methoden toe te passen in het onderwijs, zoals onder punt 3 en 5.2.2 is omschreven. Op deze wijze kan er zo gewerkt worden naar vredevolle relaties tussen deze 'andere' kinderen en de ouders, scholen, samenleving, ... We zouden namelijk niet enkel frustraties koesteren ten opzichte van deze kinderen, door hun continue hyperactieve gedrag; zeer emotionele reacties; vergeetachtigheid door te weinig concentratie; asociale trekjes; ... maar dankzij het zien van hun talenten meer begrip en een betere communicatie kunnen opbrengen naar hen toe. Hieruit zou een wederzijds begrip en respect kunnen voortvloeien, dat niet anders kan leiden tot een positieve relatie.

Zolang we echter nog steeds in een dergelijk prestatiegericht maatschappij blijven leven, blijft het belangrijk om toch diagnoses te stellen, zodat aan hen de juiste hulp kan aangeboden worden om mee te kunnen met de verwachtingen van de samenleving van nu. Om deze reden zal ik hieronder nog een aantal veranderingsdoelstellingen aanreiken, die wanneer ze zouden worden toegepast, onze houding en gedrag ten opzichte van deze speciale kinderen ook effectief kan veranderen.

5.1.1. Ouders als coach

Vendrig (z.j.) meldt dat wanneer we kijken naar de taak waarvoor we als ouders staan het woord 'opvoeden' geen goed gekozen woord meer is. De dag van vandaag is opvoeden onvoldoende. Er is een overgang van straffen en belonen, naar de ouders als coach. Buiten de ouders, zijn er nog een aantal extra coaches die het kind ter beschikking hebben, omdat we nu in een samenleving leven waarbij er ook anderen voor de kinderen zorgen. Vaak delen we de zorg met de vader, de grootouders, de stiefouder, de oppas, etc. Deze personen oefenen elk hun invloed uit op onze kinderen. Wanneer we het coachen van kinderen gaan vergelijken met het coachen van een voetbalploeg vallen enkele dingen op die voor beiden belangrijk zijn, namelijk:

"Een coach moedigt aan en gaat uit van de kracht en het talent van zijn speler. Een coach werkt samen met de speler en haalt het beste uit zijn speler. Een coach inspireert zijn speler om zijn talent te laten zien en ontwikkelen".(Vendrig, z.j., p.13)

Wanneer we dit vertalen naar het coachen van je kind, gaan we als ouders uit van het talent van onze kinderen. Op deze manier inspireren we hen om de eigen unieke talenten te laten zien en te ontwikkelen.

Het is aan ons als hulpverlener om dit aan de ouders duidelijk te maken, waarbij wij dan weer de coach zijn voor de ouders en hetzelfde principe hierop horen toe te passen.

5.2. Communicatievaardigheden verbeteren

Het is van groot belang de communicatievaardigheden rond deze problematiek te verbeteren en dit zowel op micro-, meso- als macroniveau.

5.2.1. Veranderingen op macroniveau doorvoeren

Op dit niveau ligt het beeld van de samenleving, hoe er in de samenleving naar gekeken wordt. We zagen eerder al dat we in een ontzettend prestatiegerichte samenleving leven, wat tot logisch gevolg leidt dat betreffende kinderen niet mee kunnen met de eisen die er aan hen gesteld worden.

We moeten ons er stilaan van bewust worden, dat deze kinderen 'anders' zijn dan vroeger. Om dit duidelijk te maken wordt bij deze kinderen het begrip 'Triple Effect' (Payal & Mazevet, 2011) geplaatst. Dit houdt in dat deze kinderen op een natuurlijke wijze de vervormingen tussen de innerlijke- en uiterlijke aspecten van de volwassenen kunnen waarnemen, alsook de contradicties van onze samenleving. Psychologen noemden dit fenomeen het 'Triple Effect', dat drie belangrijke factoren omvat: the explosive effect (het explosieve effect), the sponge effect (het sponseffect) en the reflection effect (het reflectie-effect):

- Het explosieve effect: ook wel Detonator effect (ontstekingseffect) genoemd, dit houdt in dat de aanwezigheid van het kind versterkt en moedigt een bepaald patroon aan waarbij de volwassenen hun gedrag moeten veranderen. Deze kinderen hebben de neiging om hun omgeving door elkaar te schudden. Veel ouders, of leraren, zeggen het als volgt: 'Dit kind maakt me gek!' De psycholoog Yaneth Dias del Socorro aangehaald door Payal en Mazevet (2011) legt het uit: dit zijn kinderen die ervoor zorgen dat de mensen om hen heen steeds in beweging zijn. Wanneer dit fenomeen niet erkend wordt of er niet correct mee wordt omgegaan, kan het allerlei conflicten teweeg brengen waarbij de kinderen worden bestempeld als een 'probleemkind'; zij reageren namelijk onmiddellijk op een ongebalanceerde situatie omdat zij natuurlijkerwijs de fouten of leugens detecteren, bewust of onbewust, van de volwassenen.
In feite, wordt vanwege de houding van het kind het gebrek aan congruentie in zijn onmiddellijke omgeving gedetecteerd; discrepanties tussen wat men zegt en wat men doet ontdekt, alsook hoe iemand leeft en denkt. Hierdoor helpen deze kinderen juist bij de persoonlijke groei van de volwassenen. Zij hebben als het ware antennes/sensoren en kunnen het dus niet verdragen, noch psychisch als emotioneel, dat er verdeeldheid en gebrek aan integriteit heerst.
- Het sponseffect: hieronder verstaan we dat het kind alles absorbeert, zowel de positieve als de negatieve dingen. Vaak hoor je moeders zeggen: 'Wanneer ik goed ben, is mijn kind dat ook. Wanneer ik me slecht of geïrriteerd voel, zie ik mijn kind onmiddellijk veranderen'. Vanzelfsprekend wordt het dus, dat deze kinderen veel belang hebben aan emotionele stabiliteit bij de volwassenen rond hen. Bij voorkeur worden negatieve gevoelens en gedachten vermeden, omdat deze kinderen op de één of andere manier deze gewaarworden en hierdoor getroffen worden.

- Het reflectie-effect: psychologen beschrijven dit effect als een manier van het reflecteren van het beeld dat men op dat precieze moment herkent in de ander, dit wil zeggen dat alleen al door iemands aanwezigheid, een persoon automatisch, zonder één woord te zeggen, een bespiegeling presenteert van bepaalde aspecten van zichzelf, op een anonieme wijze, waarin elke persoon kan worden herkend. Wanneer dergelijke situatie zich meermaals voor doet met een kind of tiener, zou men moeten proberen te zien wie de situatie creëert. Door gewoonweg zichzelf te bevragen of het kind/tiener mogelijk een bespiegeling van onszelf weergeeft (dit vaak onbewust).

Deze gedachtegang zou door onder andere de overheid beter gecommuniceerd moeten worden naar alle doelgroepen binnen onze samenleving. Er zou een overgang gemaakt moeten worden van prestatiegerichte maatschappij naar een duurzame wereld, waarin elk individu met zijn eigenheid terecht kan en de mogelijkheden vergroot wordt voor persoonlijke groei. Men moet als het ware de stigma's/vooroordelen uit de samenleving halen en een positieve gedachtegang toevoegen. In een ideale wereld zou dit toegepast moeten worden op alle domeinen, maar een mooie start zou al gemaakt zijn met een toepassing op het oordelen van 'stoornissen'.

Men zou als het ware onder andere het bijzonder onderwijs deels moeten afschaffen. Dit om meer diversiteit te creëren binnen de scholen, waardoor men als gevolg hiervan meer begrip kan tonen voor personen met een beperking. Een manier waardoor dit zou kunnen werken is door dan meer deskundigen te plaatsen bij de scholen, die voor de nodige ondersteuning kunnen zorgen aan deze kinderen. De kerngedachte hierbij is: een onderwijs continuüm uitbouwen, waardoor er voor ELKE leerling kwaliteitsvol onderwijs op maat kan geboden worden. Een samenwerking tussen de verschillende expertises creëert op deze wijze kansen voor een groei in expertise en competenties in elke school.

Een automatisch gevolg hiervan zou zijn, dat kinderen opgroeien in een omgeving met meer diversiteit en zo uitgroeien tot volwaardige individuen met een hoog empathisch karakter. Wanneer deze nieuwe volwassenen dan in de wereld komen te staan, zal dit wederom tot een gunstig gevolg leiden. Deze geëvolueerde mensen zullen dan de nieuwe leiders van de wereld worden, waardoor men in een overgang zou terecht komen van prestatiegerichte maatschappij naar een duurzame wereld.

Besef wel dat dit een zeer ideologische gedachte is en eer we hier geraken, er heel wat stappen moeten overwonnen worden, maar zoals ze zeggen: 'geduld loont'.

5.2.2. Veranderingen op mesoniveau doorvoeren

Bij dit niveau denken we voornamelijk aan de scholen. ALLE scholen zouden een soortgelijke visie moeten hanteren, betreffende de manier waarop we naar onze kinderen kijken en hoe we op hen reageren.

Als een kind nu niet mee kan met de eisen die gesteld worden door onze maatschappij, en dat zijn er veel, wordt er nogal snel geconstateerd dat er iets 'mis' is met dat kind. Dat er een diagnose moet gesteld worden, om het kind zo in een bepaald 'hokje' te plaatsen. Terwijl dit allemaal op een zeer andere manier kan.

In een interview met Eduardo Pareja (een Boliviaanse onderzoeker) waarnaar Payal en Mazevet (2011) hebben verwezen, wordt de vraag gesteld hoe hij praktisch gezien de nieuwe educatie ziet voor deze kinderen?

Hij haalt aan dat het gaat over een associatieve educatie, ervaringsgericht, interactief en multidimensionaal.

- Associatief: de kinderen van vandaag functioneren meer op een associatieve manier van denken tegenover een lineaire manier van denken. Zij moeten associëren wat ze al weten.
- Ervaringsgericht: Laat hen alles ervaren.
- Interactief: Zij zijn een 'deel van', waar wij nog steeds observatoren en analysators zijn. Zij leven in hun eigenheid met de natuur (waar wij juist in de tegengestelde richting zijn opgevoed). Zij zeggen: 'We zijn één met de natuur'.
- Multidimensionaal: Zij worden veel meer dingen gewaar, zoals we eerder al zagen. Wij worden ongeveer een achtste gewaar van wat zij opnemen in verschillende dimensies (cognitief, emotioneel, spiritueel). Dit geeft hen een zekere grootheid waarover volwassen niet beschikken, of liever, ze beschikken er wel over maar eerder in een latent slapende vorm.

Paymal en Mazevet (2011) namen bovenstaande gedachten met zich mee en vormden zo een nieuwe vorm van educatie, ze noemden dit Pedagoogia 3000.

Wat houdt dit juist in? Het is een educatievorm gebaseerd op de kinderen van vandaag en morgen, met al hun verschillen, hun specifieke noden, hun nieuwe manieren van leren en zijn. Het is een constante zoektocht naar leertools die het welzijn, alsook de harmonieuze en globaal-affectieve ontwikkeling van baby's, kinderen, jongeren, ouders, leraren en de anderen van de maatschappij algemeen ondersteunt. Het is een flexibele educatie op basis van de nieuwe paradigma's van het derde millennium en het is in staat zich aan te passen aan een nieuwe sociale, culturele en ecologische omgeving.

Pedagoogia 3000 is een nog steeds ontwikkelende benadering van de educatie, die evolueert naarmate het millennium voorbij gaat. Het is meer dan een nieuwe theorie, een nieuwe techniek, het is een opening die nooit eindigt en ons de opportuniteit geeft om te leren begrijpen en de verscheidene noden van de kinderen van vandaag en morgen tegemoet komt. In andere woorden is Pedagoogia 3000 een attitude, een evolutie die nooit eindigt en een ontwikkeling van 'begrip-actie'. Het hoofdprincipe van deze gedachte gaat uit van een universele en onvoorwaardelijke liefde. Onze verstandhouding zal veranderen omdat onze kinderen veranderen, omdat we hen hierdoor beter gaan begrijpen en dat onze bewustzijn groeit.

Pedagoogia 3000 is een implementatie en ontwikkeling van de vier pilaren van een nieuw type onderwijs, verwoord door Jacques Delors in een rapport voor de Internationale commissie van onderwijs van de eenentwintigste eeuw aan UNESCO.

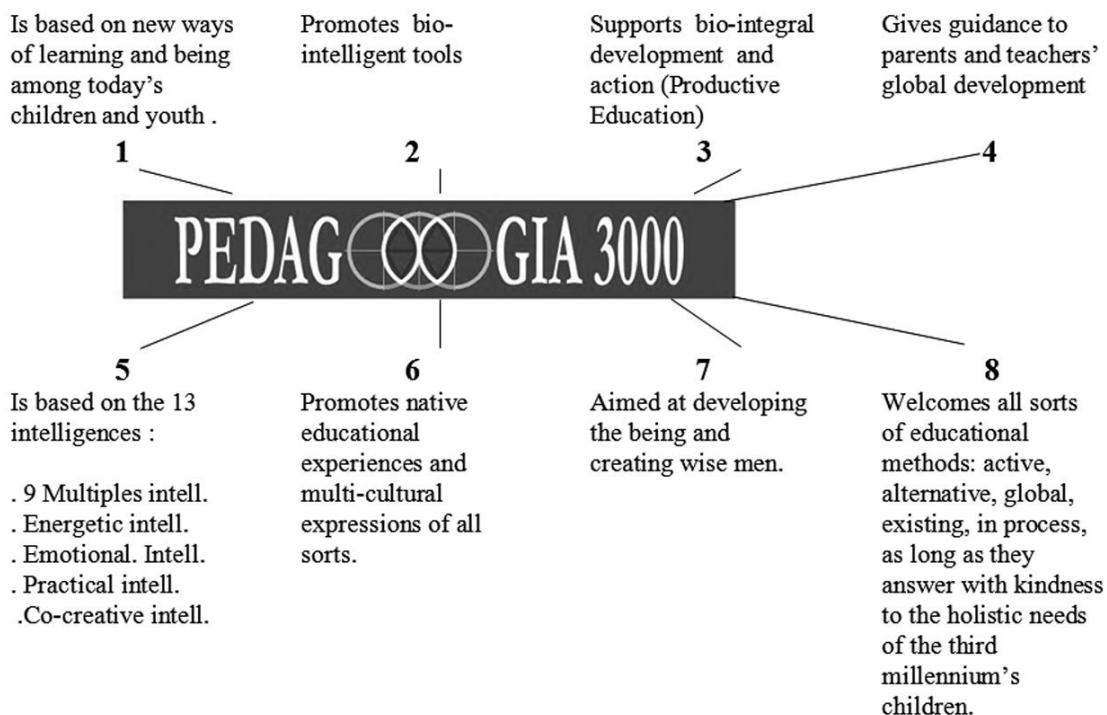
Deze vier pilaren zijn:

- Leren hoe te weten: gezien het feit van de snelle veranderingen in onze wereld, is het belangrijk een solide algemene kennis te verzoenen met de mogelijkheid van het diepgaand bestuderen van een paar specifieke onderwerpen.
- Leren hoe te doen: Naast het leren van een job, is het belangrijk een vaardigheid te ontwikkelen die nuttig zal zijn wanneer men geconfronteerd wordt met verschillende en onverwachte situaties en overdraagbaar is naar het werk. Dit is een dimensie die nog te veel verwaarloosd wordt in het hedendaagse curriculum.
- Leren hoe samen te leven: door meer te leren over anderen, hun geschiedenis, hun tradities en hun spiritualiteit, kan een nieuwe gedachtegang ontstaan. Dankzij de perceptie

van onze toenemende onderlinge afhankelijkheid, aan een gedeelde analyse van de risico's en uitdagingen van de toekomst, zal deze nieuwe gedachtegang leiden tot de verwezenlijking van gemeenschappelijke projecten of tot een intelligente en vreedzame behandeling van onvermijdelijke conflicten. Sommigen zullen het Utopia noemen, maar een utopie is noodzakelijk en belangrijk om uit de gevaarlijke cyclus te geraken gevoed door cynisme of ontslag.

- Als laatste en vooral, leren hoe te zijn: Dit was de bekendste kwestie van Edgar Faure's gepubliceerde rapport in 1972 met de steun van UNESCO, zo schrijven Payal en Mazevet (2011). De aanbevelingen die toen gemaakt werden, zijn nog steeds relevant. De eenentwintigste eeuw eist van ons dat we meer autonoom en oordelend zijn, evenals het meer verantwoordelijk voelen van het bereiken van ons collectieve lot. Een andere verplichting ligt ten grondslag van het verslag: geen enkel talent onbenut laten, omdat ze als schatten zijn die zich in elke mens bevinden.

Op dit moment is Pedagoogia 3000 gebaseerd op acht essentiële principes, zoals men kan zien op volgend schema en de uitgebreide uitleg eronder:

Het eerste principe: een educatie gebaseerd op nieuwe manieren van leren en 'zijn' voor de kinderen en jongeren van vandaag.

Het is niet alleen gebaseerd op nieuwe manieren van leren en 'zijn', maar ook op de visie van de kinderen en jongeren van vandaag, zoals eerder omschreven.

Een tweede principe: een educatie die bio-intelligente technieken promoot.

Zij promoten sterk het gebruik ervan zowel thuis als op school. Deze technieken zijn bedoeld om bepaalde aspecten van de mens verder te ontwikkelen zoals: het fysieke lichaam, de rechter hemisfeer van de hersenen, energetische- en emotionele intelligentie, de spirituele dimensie van de mens en diverse kunstvormen. Deze zouden moeten gebruikt worden in een opvoedende en therapeutische omgeving, omdat zij een zekere staat van welzijn en diepe relaxatie promoten.

Derde principe: een educatie die bio-integrale ontwikkeling en actie ondersteunt.

Men vestigt de aandacht op tien niveaus van ontwikkeling die belangrijk zijn voor kinderen en volwassenen. Deze niveaus zijn: fysiek, sociaal, emotioneel, creatief, multicultureel, ethisch, etnisch, esthetisch, cognitief, intuïtief en spiritueel.

Een vierde principe: een onderwijs dat een leidraad geeft aan ouders en leerkrachten in hun globale ontwikkeling.

Er wordt een leidraad gegeven aan ouders, leerkrachten en de samenleving in het algemeen voor welzijn en globale ontwikkeling. Het is een levenslang onderwijs. Men hoopt hierbij dat iedereen volledig en gelukkig zal profiteren van de buitengewone veranderingen die onze planeet ervaart.

Het vijfde principe: een onderwijs dat gebaseerd is op de dertien intelligenties.

Dit onderwijs evalueert de voordelen van het systematische gebruik van de negen meerdere intelligenties gebracht door Howard Gardner en Thomas Armstrong, de energetische of intuïtieve intelligentie, de emotionele intelligentie van Goleman, de praktische intelligentie en de co-creatieve intelligentie. (Voor meer uitleg betreffende deze intelligentie raad ik aan het boek *pedagoogia 3000* op te zoeken op het internet en aandachtig te lezen.).

Zesde principe: een onderwijs dat educatieve ervaringen van inheemse bevolkingen en multiculturele expressie van alle soorten bevordert.

Dit type onderwijs verwelkomt en erkent de culturele rijkdommen die we allemaal met ons mee dragen. Het aanvaardt en respecteert iedereen. Het bevordert ook de intra-cultuur, dit wil zeggen dat men de eigen cultuur leert kennen en waarderen. Je moet je dus eerst zelf aanvaarden, vooraleer je de anderen als broers en zussen kunt overwegen. Wanneer je trots bent op je eigen identiteit, je eigen taal en je eigen cosmo visie. Als men in de toekomst, systematisch een multiculturele dimensie integreert in de onderwijsstelsels, zou een wereldwijde broederschap en een cultuur van vrede kunnen ontstaan.

Een zevende principe: een opleiding ten behoeve van de ontwikkeling van het 'zijn' en het stijgen van ons bewustzijn.

Het bestaat uit een dubbele doelstelling:

- Een toestand van volkomenheid bereiken, anders gezegd, om bij te dragen aan ieders persoonlijke ontwikkeling.
- Om het niveau van bewustzijn op aarde doormiddel van actieve steun van de collectieve evolutie te verhogen.

Het achtste en laatste principe: in deze doelstelling, verwelkomt het derde millennium onderwijs alle andere pedagogische methoden.

Dit type onderwijs verwelkomt alle zeer verschillende educatieve benaderingen, met in begrip van het verleden, heden en toekomst, zolang ze met vriendelijkheid de holistische behoeften van kinderen aankunnen.

Pedagoogia 3000 is al verwerkt in een aantal visies en onderwijsinstellingen. Voorbeelden hiervan zijn de filosofen: Pestalozzi, Montessori, Decroly, Steiner, Freinet, etc. Onder punt drie kon u informatie terugvinden betreffende de visie van onder andere de Steiner en Freinet school. Hieruit blijkt dat men dus degelijk bovengenoemde principes kan integreren in onderwijsinstellingen wat ik dan ook zou aanraden als veranderingsdoel naar de scholen toe. Door de principes van *Pedagoogia 3000* toe te passen op breed niveau, kan men als mensen tot een nieuw bewustzijn geraken, waarbij belang wordt gegeven aan: bewustzijnsverruiming, versmelting van de verschillende pedagogische methoden om zo tot een nieuwe vorm van pedagogische vorming te komen, het openstaan voor het multiculturele en de diversiteit van onze wereld met als gevolg een hogere solidariteit, en de nadruk op de verscheidene intelligenties

waardoor er ruimte wordt gecreëerd voor iedereen om zich te ontwikkelen tot een volwaardig persoon. Het lijkt dan ook nu het moment om hiermee doeltreffend aan de slag te gaan.

5.2.3. Veranderingen op microniveau doorvoeren – ouders coachen

In dit niveau worden tools aangereikt aan de ouders, de gezinnen, de vrienden, etc. en uiteraard ook de kinderen zelf, die gebruikt kunnen worden om een ander beeld van deze 'speciale' kinderen te ontwikkelen, hen beter te begrijpen en het handelen ten opzichte van deze kinderen aan hen aan te passen.

Eerst en vooral is het belangrijk te beseffen dat ALLE kinderen uniek zijn en dat ieder van ons behandeld moet worden in en met liefde zodat we onszelf en anderen kunnen respecteren.

Hieronder volgen een aantal parameters die ons tonen hoe we in harmonie kunnen leven met onze kinderen (Paymal & Mazevet, 2011):

- Motiveer ze en zoek naar manieren om hun zelfvertrouwen te verhogen. Toon dankbaarheid op een affectieve manier, door een gebaar of een woord.
- Laat hen dingen alleen doen en ontdekken. Laat hen vrij experimenteren (in alle veiligheid). Over het algemeen zijn kinderen uitmuntend in zelfstudie.
- Vermijd het straffen van kinderen. Doe nooit beroep op lijfstraffen en schreeuwen. Zie erop toe dat fysieke en/of emotionele straffen op school niet wordt toegelaten, dit is trouwens illegaal. Straf en vernedering kan bij jongeren ernstige blokkades genereren op de niveaus van leren, emotionele trauma's, verlies van gevoel van eigenwaarde, een syndroom van ouderlijke diskwalificatie, een generaliseerde angst, infantiele depressies en zelfmoordpogingen.
Laat hen zelf bepalen wat de natuurlijke gevolgen van hun acties zou zijn (altijd uitgaande van de regels van de noodzakelijke veiligheid). We moeten begrijpen dat straffen bij hen niet werkt. Laten we kijken naar alternatieven, terwijl we uiteraard ons gezag wel blijven laten gelden met betrekking tot bepaalde regels van de school of in huis, maar dit dan zonder te schreeuwen.
- Sterk zijn, zonder dominant of autoritair op te treden. Laten we met hen een vriendschappelijke relatie opbouwen, waarin wij als gidsen ten dienste van hen staan in hun reis van het leven, zonder ons op te stellen als hun baas. Versta dat argumenteren niet hetzelfde in houdt als onderwijzen. Laat ons begrijpen dat er momenten zijn waarop tolerantie nodig is en er andere momenten zijn waarbij dit niet zo is. Laten we leren hoe we deze momenten moeten onderscheiden. Verhoog nooit je intonatie of gebruik nooit geweld of bedreigingen. Dit blijkt namelijk een disfunctie van de volwassenen te zijn, die beroep doet op methoden gebaseerd op angst en een zeer beperkt bewustzijn.
- Respecteer de kinderen en wees eerlijk met hen. Accepteer je eigen limieten, zowel die van de kinderen als die van de ouders, leerkrachten en professionals die in relatie met hen staan.
- Leer hen respect voor zichzelf en anderen door ons eigen voorbeeld.
- Geef hen kwaliteitsvolle momenten, door bij elkaar te zijn, naar hen te luisteren, samen dingen te maken en samen te werken in het algemeen.
- Spreek niet tot hen, maar samen met hen.
- Geef niet in tot een sterkte meting (wie is hier de baas?). In geval van conflict, niet aandringen. Preken zijn een absolute verspilling van tijd. Wanneer de volwassene een idee A heeft en het kind een idee B, streven naar een oplossing C,D of E tezamen. Er is altijd een oneindig aantal oplossingen.

- Respecteer de momenten waarop ze alleen willen zijn, respecteer hun intimiteit. Respecteer hun tijden van interactie alsook tijden van isolatie.
- Zwicht niet aan de agressieve impulsiviteit. Probeer om rust, vrede en interne veiligheid te bewaren. Onze kinderen zien alles en worden alles gewaar. Wanneer we niet in staat zijn een situatie onder controle te krijgen, aarzel dan niet om betrouwbare professionele hulp te vragen. Ook aan het kind of tiener zelf hulp vragen is positief.
- Over bescherm hen niet. Verwen ze ook niet te sterk zodat je de ruimte van het kind en zijn eigen biologische ritme kan respecteren.
- Stimuleer onafhankelijkheid en verantwoordelijkheid.
- Stel niet continue eisen. Wanneer we iets van hen eisen, moet het redelijk en gefundeerd zijn. Hun onderwijs is gebaseerd op zelfdiscipline, de bewustwording van de noodzaak van de andere en het gemeenschapsleven. Dit zijn kinderen die verder dan hun limieten gaan. Waardoor ze het moeilijk hebben om ons te begrijpen wanneer we hen sommige eisen opleggen.
- Vergelijk niemand met elkaar.
- Verlies je zelfcontrole niet. Let op de toon van je stem, want wanneer we gaan schreeuwen verliezen we als het ware ons gezag en hun respect. Als dit toch voorvalt moeten we dit herkennen, erkennen en onszelf excuseren voor we verder gaan. Wanneer we onze zelfcontrole verliezen, verliezen we in totaal.
- Maak situaties niet erger dan ze zijn, door natuurlijk en spontaan te reageren.
- Beleef plezier samen! Want we zijn hier om samen van het leven te genieten en samen te groeien.
- Weet dat een negatieve gemoedstoestand negatieve dingen aantrekt.
- Wees meer dan ooit een rolmodel voor hen en voed hen op deze manier ook op. We mogen niet vergeten dat een kind alles doet wat wij ook doen, ook wanneer we niets zeggen. Ze kopiëren ons gedrag.
- Verberg geen familieconflicten voor de kinderen. Spreek tot hen op een duidelijke, rustige en transparante wijze, zonder enige woede. Zij zullen dit begrijpen.

In het algemeen moeten we:

- Ons steeds op een beleefde en respectvolle manier gedragen ten opzichte van hen. Hierdoor zullen zij ons ook op een respectvolle manier behandelen, omdat zij het hebben begrepen.
- Doe voorstellen van speelse taken.
- Geef hen verantwoordelijkheden.
- Laat ze hun eigen oplossing kiezen of ontdekken (en te aanvaarden).
- Leg alles aan hen uit op een eerlijke wijze.
- Bied ruimte voor activiteiten (bijvoorbeeld een hoek waar ze vrij kunnen schilderen, zonder angst om iets vuil te maken), ruimten waar ze de mogelijkheid krijgen dingen aan te raken, te vervaardigen, te tekenen, te verzamelen. Creëer voor hen ruimten waar orde en zelfdiscipline gestimuleerd worden. Dit hangt allemaal af van de sfeer, de omgeving, onszelf (de volwassenen) en de manier van omgang met hen.
- Moedig fysieke activiteiten aan en laat hen toe te leren doorheen beweging, zeker de allerkleinsten. Organiseer een dagelijks contact met de natuur.
- En herinner: verandering start altijd bij zichzelf (Payal & Mazevet, 2011)!

Hoe kunnen dergelijke tools nu tot de ouders geraken? Hoe kunnen we de ouders van deze gedachtegang bewust maken?

Uit de interviews kon al gehaald worden dat ouders over het algemeen wel behoefte hebben naar meer informatie. Een mogelijkheid om dergelijke tools dus aan te reiken aan ouders, zou kunnen georganiseerd worden via informatieavonden op scholen of in de gemeentes voor een meer globaal effect.

Door bijvoorbeeld één keer om de twee maanden een informatieavond te organiseren kunnen verschillende thema's aan bod komen, waaronder ook het thema van mijn eindwerk. Op deze manier zouden scholen dan de ouders kunnen informeren over een alternatieve manier van kijken naar deze 'speciale kinderen'.

Men zou hierbij ook de kinderen zelf even aan het woord kunnen laten over hun ervaringen. Door dit op deze manier te benaderen, zullen ouders waarschijnlijk meer geneigd zijn om 'echt' te luisteren naar een kind en hierdoor misschien wel tot mooie inzichten kunnen komen.

5.3. Begrip en solidariteit creëren voor elk individu

Hiermee wordt bedoeld dat men de kennis betreffende deze 'speciale' kinderen en de grote diversiteit moet vergroten, waardoor er meer begrip en solidariteit kan gecreëerd worden.

Een eerste manier waarop dit al kan gebeuren, is door bovenstaande veranderingsdoelen te activeren en te integreren waardoor we automatisch meer een meer de 'talenten' en 'mogelijkheden' van deze kinderen zullen zien, in plaats van ons te focussen op hun falen. Een logisch gevolg hierop is dan weer dat we meer begrip zullen hebben voor onze kinderen, alsook voor anderen (denk aan de grote diversiteit die heerst in onze wereld) en zo tot een meer solidaire wereld kunnen ontwikkelen.

Vervolgens kan het misschien aan te raden zijn kinderen zichzelf te laten uiten: wie ze zijn, wat ze juist voelen en waarom ze op een bepaalde manier reageren op dingen. Dit kan onder andere door middel van spreekbeurten in de klas gebeuren. Eerst en vooral zullen de kinderen zichzelf beter leren kennen en begrijpen, alsook zullen hun klasgenoten een beter idee krijgen van de persoon die voor hen staat. Dit alles leidt hopelijk tot een mildere samenleving, waarin begrippen als empathie, solidariteit, begrip en samenhang het belangrijkste zijn en vooroordelen stilaan op de achtergrond verdwijnen.

6. Algemeen besluit

Tijdens dit eindwerk ben ik vertrokken vanuit de probleemstelling of we nog steeds kunnen spreken van kinderen met een stoornis of moeten overgaan naar een nieuwe term 'nieuwetijdskinderen' die een nieuwe stap in onze evolutie vertegenwoordigt evenals hoe we ouders moeten coachen in het zien van de talenten van hun kinderen.

Om op deze vragen een antwoord te krijgen, ben ik stapsgewijs verschillende invalshoeken nagegaan. Ik heb hierbij gekozen voor een psychosociale-, een sociologische- en een pedagogische invalshoek. Moest ik dit eindwerk terug vanaf het begin maken, zou ik terug voor dezelfde invalshoeken kiezen, omdat volgens mij deze invalshoeken te essentieel zijn om dit werk zo wetenschappelijk mogelijk te onderbouwen. Vooraleer we van een begripsverandering kunnen spreken, moeten eerst de oorspronkelijke termen nagegaan en begrepen worden. Vervolgens moeten er cijfers bij genomen worden om te checken of de hypothese die ik voorstel wel effectief klopt. Ten slotte wil ik een alternatieve manier van kijken creëren en dit kan volgens mij niet zonder al succesvolle alternatieve methoden aan te halen. Ik zou wel ter aanvulling enkele ander invalshoeken kunnen toevoegen, zoals: een systemische invalshoek waarbij de interactie tussen de verschillende partijen dieper zou onderzocht worden en een antropologische invalshoek waarbij er wordt uitgegaan van een culturele en filosofische ingang en er dus eens zou kunnen nagegaan worden wat mogelijke visies zijn in verschillende delen van de wereld. Dit zou mijn eindwerk uitbreiden.

Onder punt vier heb ik een conclusie gevormd bij deze invalshoeken, die de start vormde om tot een aantal veranderingsdoelen te komen.

Tijdens de formulering van een aantal veranderingsdoelstellingen ben ik gebotst op het feit dat vooraleer we ouders kunnen coachen bij het zien van de talenten van hun kinderen, eerst moeten starten bij de verandering van het algemene mensbeeld dat in onze maatschappij heerst. Als het 'prestatiegericht' denken van onze samenleving niet wordt omgevormd tot een meer begripvol denken, wordt het zeer moeilijk dit te verwezenlijken. Mensen zijn kuddedieren en zullen dus steeds de grootste massa blijven volgen. Daarom moet volgens mij de start genomen worden bij de overheid die de macht heeft om dergelijke veranderingen door te voeren. Vervolgens speelt de school de 'sleutelfunctie'. Wanneer scholen bovengenoemde veranderingen zouden uitvoeren, volgt er een automatische kettingreactie, waarbij eerst en vooral de kinderen een andere manier van denken wordt aangeleerd en daardoor hun ouders uiteindelijk zullen volgen. Op die manier wordt het coachen van de ouders veel toelaatbaarder en kunnen we tot de creatie overgaan van een solidaire en begripvolle wereld. Dit is dan ook de reden waarom ik zowel op micro-, meso- als macroniveau potentiële veranderingen heb willen aanreiken. Met eerst een start in verandering van houding en gedrag ten opzichte van deze 'speciale' kinderen en een wissel tussen de termen 'opvoeden' en 'coachen', heb ik vervolgens enkele veranderingen aangereikt in verband met communicatievaardigheden en ten slotte heb ik ook meer begrip en solidariteit gepromoot.

Mijn interesse rond dit onderwerp is door dit eindwerk alleen nog maar vergroot, waardoor ik met zeer veel zin zou willen werken met deze 'speciale' kinderen en me hier nog verder in wil verdiepen, (dit mede dankzij de interessante lessen die ik tijdens deze drie jaar heb gekregen). Ik hoop dat ik eenieder's interesse door dit werk heb opgewekt en een alternatieve manier van kijken heb aangereikt. In een ideale wereld zouden bovenstaande veranderingsdoelen ook effectief worden toegepast, maar ik realiseer me dat hierover nog wel enige tijd zal overgaan voor we zover zijn. Langs de ene kant vind ik dit uiteraard jammer, maar langs de andere kant maakt dit typisch deel uit van ons mens-zijn en heeft deze ontwikkeling ook wel zijn charmes.

Literatuurlijst

- A. P., Association (2014). *About DSM-5*. Opgehaald van DSM-5 Development: <http://www.dsm5.org/about/Pages/Default.aspx>
- Broeck, W. v. (2006). *Persbericht: Groot aantal stoornissen bij basisschoolkinderen*. Opgehaald van Vrije Universiteit Brussel Faculteit Psychologie en Educatiewetenschappen: http://www.vub.ac.be/PE/index.php?option=com_content&task=view&id=331&Itemid=93
- Brysbaert, M. (2006). *Psychologie*. Gent: Academia Press.
- Freinetscholen, F. (2014). *Ben je op zoek naar een overzicht van alle vlaamse Freinet methodescholen?* Opgehaald van freinetschool: <http://www.freinetschool.be>
- Gontier, N. (2004). *De oorsprong en evolutie van leven*. Brussel: Schaubroeck, Nazareth.
- Hersencentrum, U. U. (2014). ODD en CD Informatie voor ouders en kinderen. Utrecht, Nederland.
- Lieshout, T. v. (2009). *Pedagogische adviezen voor speciale kinderen*. AK Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Marletta-Hart, S. (2009). *Leven met hooggevoeligheid / van opgave naar gave*. Baarn: Ten Have.
- Mazevet, K., & Paymal, N. (2011). *Pedagogy 3000, Education for the 3rd Millenium Childeren - A practical guide for teaching staff, parents and oneself*. Auroville, India: Auro-Traductions.
- Meurs, P. (2011-2012). *Ontwikkelingspsychologie*. Schaarbeek: HIG.
- Meurs, P. (2013-2014). *Ontwikkelingspsychopathologie en ouderbegeleiding*. Brussel: Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen.
- Peeters, R. (2004, juni 2). Van evolutietheorie tot evolutietherapie? *Tijdschrift Klinische Psychologie*, pp. 99-110.
- Poland, M. (2011). *Nieuwetijdskinderen*. Opgehaald van De wereld van HJK het jonge kind: www.hjk-online.nl/assets/documentenservice_zen/hjk/archief/2011/07_maart_2011/jrg38_nr7_maart2011_m.poland_nieuwetijdskinderen_pag_8.pdf
- Prakken, J. (2010). *Een stoornis komt vaak niet alleen*. Opgehaald van Nederlands Jeugd instituut: <http://www.jeugdenco.nl/wp-content/uploads/2011/01/kennis-2010-4-44.pdf>
- Rodrigues Pereira, R., d. S. (2011, januari 21). ADHD zeker geen modegril. Utrecht.
- Ruijter, C. d. (2012-2013). *Psychosociale vaardigheden van kinderen met ADHD en/of ASS*. Opgehaald van Universiteit Leiden: https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/21313/09_CdeRuijter_s1080393_eindversie_scriptie_22_06_2013.pdf?sequence=1
- Shut, P. (2014). Opgehaald van De Creatieve Chaooot: <http://creatievechaooot.wordpress.com>
- Steinierscholen, F. (2014). *Steinerpedagogie*. Opgehaald van federatie steinerscholen: <http://steinerscholen.be/het-steineronderwijs/pedagogie/>
- Stolp, H. (2010). *De levensopdracht van nieuwetijdskinderen. Wie ze zijn en wat ze ons leren*. Deventer: Ankh-Hermes bv.
- Van Crombrugge, H. (2012). Product, proces, ... of gewoon plezier. *Don Bosco Vlaanderen*, vol: 116 issue:5 pages: 4-5.
- Van der Meulen Rachel, H. J. (2012). Mindful parenting, een andere kijk op de opvoeding. *Kind adolescent praktijk*, 16-17.
- Vendrig, W. (z.j.). *Bezield ouderschap*. Drenthe: Akasha.
- Vlindertuin, F. D. (2014). *Visie*. Opgehaald van Freinetschool Lille: <http://www.freinetschoollille.be/onze-school/visie/>
- Vlinderwijs. (2013). *Visie Vlinderwijs*. Opgehaald van Vlinderwijze: <http://www.vlinderwijze.be/index.php/nl/onze-visie>